

HAÇLI TARİHİ YAZIMINDA PIERRE L'ERMITE:
SIRADAN BİR KEŞİŞ Mİ, HAÇLI SEFERİNİN MİMARİ Mİ?
PIERRE L'ERMITE IN THE HISTORIOGRAPHY OF THE CRUSADES:
AN ORDINARY MONK OR ARCHITECT OF THE CRUSADE?

SERKAN ÖZER

Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
Assist. Prof. Dr. Erzurum Technical University, Faculty of Letters, Department of History

serkan.ozer@erzurum.edu.tr

 <https://orcid.org/0000-0003-4079-9454>

Atıf / Citation

Özer, S. 2020. "Haçlı Tarihi Yazımında Pierre L'ermite: Sıradan Bir Keşiş mi, Haçlı Seferinin Mimarı mı?". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - Journal of Turkish Researches Institute*. 67, (Ocak-January 2020). 493-522

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 01.08.2019
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 27.11.2019
Yayın Tarihi- *Date Published* : 31.01.2020
 : <http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4277>

İntihal / Plagiarism

This article was checked by iThenticate® programında bu makale taranmıştır.

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi - *Journal of Turkish Researches Institute*

TAED-67, Ocak - January 2020 Erzurum. ISSN-1300-9052

www.turkiyatjournal.com

<http://dergipark.gov.tr/ataunited>

HAÇLI TARİHİ YAZIMINDA PIERRE L'ERMITE:
SIRADAN BİR KEŞİŞ Mİ, HAÇLI SEFERİNİN MİMARİ Mİ?
PIERRE L'ERMITE IN THE HISTORIOGRAPHY OF THE CRUSADES:
AN ORDINARY MONK OR ARCHITECT OF THE CRUSADE?

SERKAN ÖZER

Öz

Birinci Haçlı Seferi'nin en ateşli vaizi olan Pierre L'ermite, Haçlı kronistlerinden Albertus ve onun eserini referans alan Willermus tarafından ilgi çekici rivayetlerle Haçlı seferinin mimarı olarak gösterilmiştir. Pierre'in Kudüs'e hac ziyaretinde bulunduğu, İsa'nın emriyle Kudüs patriğinden yardımlarını talep eden bir mektup olarak döndüğü ve nihayet Roma'da papa ile görüşerek onu Haçlı seferine teşvik ettiği mezkûr yazarlar tarafından çok canlı bir şekilde tasvir edilmiştir. Zaman içinde iyice zenginleştirilip süslenen bu kayıtlar, XIX. yüzyıl boyunca telif edilen eserlerde de tam karşılığını bulmuş - istisnaları olmakla birlikte- uzunca bir süre Pierre L'Ermite'in Haçlı seferini organize ettiğine inanılmıştır. Ancak Papalığın uzun bir süreden beri fikri altyapısını hazırladığı Haçlı seferinin sıradan bir keşişe mal edilmesini anlamak mümkün değildir. Nitekim yapılan araştırmalar, etkili bir vaiz olan Pierre'in Papalığın bir politikası olan Haçlı seferinde yalnızca Haçlı ordularının öncülerine komuta eden başarısız bir lider olduğunu ortaya koymuştur. Bu makalede, Albertus ve Willermus'un kayıtları dönemin kaynakları ile karşılaştırılmış ve modern yazım da incelenerek Pierre L'Ermite'in Haçlı seferindeki konumu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Birinci Haçlı Seferi, Pierre L'Ermite, Papa II. Urbanus, Albertus, Willermus, Anna Komnena, Haçlı Tarihi Yazımı.

Abstract

Pierre L'ermite, the most enthusiastic preacher of the First Crusade, was shown as the architect of the Crusade with interesting narrations by Albertus, one of the crusade chronist and Willermus, who took his work as reference, Pierre's pilgrimage to Jerusalem, that he returned receiving a letter asking for help from the Patriarch of Jerusalem by Jesus' order, and that finally he encouraged the Pope for the Crusade by meeting with him in Rome were depicted vividly by the aforementioned authors. These records, enriched and adorned over time, corresponded exactly in the Works written through the 19th century, and Pierre L'Ermite has long been believed to have organized the Crusade despite some exceptions. Yet, it is not possible to understand that the Crusade which the Papacy prepared its intellectual infrastructure for a long time is attributed to an ordinary monk. Indeed, the studies have shown that Pierre, an influential preacher, was an unsuccessful leader in the Crusades, commanding only the pioneers of the Crusade armies. In this article, the records of Albertus and Willermus have been compared with the sources of the period and the role of Pierre L'Ermite in the Crusade has been attempted to be determined examining modern works as well.

Key Words: The First Crusade, Pierre L'Ermite, Pope Urbanus II, Albertus, Willermus, Anna Komnena, The Historiography of the Crusades.

Structured Abstract

According to Albertus, who had an important place in the authorship of the history of the Crusades, and Willermus, who enriched his narratives, Pierre L'Ermite, who led the People's Crusade, made a pilgrimage visit to Jerusalem. Pierre, having witnessed the suffering here, met with the Pope on return to his country and encouraged him to organize a Crusade. Anna Komnena, daughter of Emperor Alexios Komnenos, presented Pierre, who was appointed to preach for the Crusade by the Pope as the architect of the Crusade. However, examining the sources of the First Crusade requires us to approach cautiously regarding these narratives and to ask some questions: Did Pierre L'Ermite make a pilgrimage visit to Jerusalem? Did he meet the Pope? Did Pope appoint him to preach? Was Pierre L'Ermite, who was brought into focus by aforementioned writers, a successful leader?

In this article, the narratives of Albertus, Willermus and Anna Komnena which caused the misposition of Pierre L'Ermite were examined. Thus, Pierre L'Ermite, who was described as an ordinary Crusader and even an unsuccessful leader in the sources of the First Crusade, was presented as the organizer / architect of the Crusade in the works of the aforementioned authors and this narration influenced the writing of later history. Both the writers of the period and some of the modern historians who did not filter the narratives of these writers through a healthy criticism repeated these data. Thus, two different narrations, both positive and negative, emerged according to the information of referenced source.

The Pierre L'Ermite character, who inspired / mentored the Pope is more attractive for modern researchers. This is clearly seen in the literature formed in XIXth century. Even, modern writing was not satisfied with the information in the resources and went beyond it. However, both resources of the First Crusade and modern competent researches accurately define the roles and effects of the Pope, the Crusaders and Pierre L'Ermite. Therefore, while considering the policy of the papacy, which was complicated by large and varied programs, the belief that an ordinary priest like Pierre L'Ermite organized the Crusade did not coincide with historical reality. Besides, it cannot be claimed that the papacy acted with a purely religious feeling. The Crusade was a unique opportunity for the papacy to realize its large-scale plans, including the Normans, Byzantium, Turks, and Eastern Christianity. In this case, it is a historical fact that Pope Urbanus II implemented the Crusade / Holy War project, which was developed as a policy of the Catholic Church and of which Pope Gregorius VII prepared the intellectual infrastructure but could not realize for various reasons. For this reason, it is unlikely that an ordinary and unsuccessful monk with a very limited domain / target audience would be able to initiate such a large movement.

This study defends the need to turn to the resources of the First Crusade for Pierre L'Ermite, whose whole activity was known before and during the Crusade, and claims that the narratives of Albertus and Willermus were imaginary products enriched by oral tradition. The main arguments underlying this claim are the main resources of the First Crusade. As stated above, the resources of the period describe all the important characters of the Crusade in a way that that avoid any doubt in terms of their role and effect. Therefore, in this study, the works of the two aforementioned authors were compared with the authors of the period, modern writing was examined and it was concluded that Pierre L'ermite never played the role and effect mentioned.

The historian Albertus, who was not a witness of the Crusade and wrote his work on the basis of reports from the east and reports reaching Europe is the resource of narratives. Studies show that Albertus used Antakya Saga in his narratives about Pierre L'Ermite. This attitude of Albertus shows the strong influence of oral tradition on historiography. However, there is no doubt that Albertus did not prefer such writing based solely on this resource. As a matter of fact, the author, who was also German, took a racist stance in the dispute between Henry IV and Pope Urbanus II and pushed the role of the Pope and his representative, Adhemar to the background. In other words, it can be argued that the author had a political attitude on this issue. Regarding the subject, Willermus did not refute these interesting narratives and even made them more consistent. On the other hand, Anna Komnena's

political attitude was more explicit. While skeptical about the intentions of the Normans, whom the Byzantine had been at war for many years, the author mentioned Pierre L'Ermite's initiation of the Crusade and sincere piety. Anna Komnena did not mention the pope's name in any way due to the religious disputes prevailing in the period.

Today, it is not possible to avoid the suspicion caused by Albertus in the studies of the Crusades. Although Pope Urbanus II was the architect of the expedition, and it is understood that this work was the project of the Catholic Church, the researchers do not forget expressing the possibility of Pierre L'Ermite. However according to the general acceptance, Pierre L'Ermite never made a pilgrimage visit to Jerusalem, never met with the Pope, started preaching after the Pope's call to the Crusade, his area of influence was limited and failed when leading People's Crusade and sent his followers to death.

Giriş

Pierre L'Ermite (1050 / 1053 - 1115), gerek kişiliği ve görüntüsü gerekse Haçlı seferindeki faaliyetleri dolayısıyla çok ilgi çekici bir karakterdir. Kimine göre sıradan, hırpani kılıklı ve pis bir keşiş; kimine göre ise “azizler” mesabesinde olan Pierre L'Ermite'i özel kılan hususiyet etkileyiciliği ve hitabet yeteneğidir. Nitekim geniş kitleleri peşinden sürükleyerek Avrupa'da, Haçlı seferi hususunda büyük bir coşku oluşturmuş olması bunun en bariz göstergesidir. Haçlı seferine kadarki hayatı hakkında pek bilgimizin bulunmadığı Pierre L'Ermite'in Frank Krallığı'nın batısında yer alan Amiens şehrinde dünyaya geldiği bilinmektedir. Onunla tanışmış olan tarihçi ve din adamı Guibert de Nogent de bu konuda Amiens'te doğduğu ve yalnız bir şekilde keşiş hayatı yaşadığı dışında herhangi bir bilgi vermemektedir. Dolayısıyla Guibert ve diğer yazarların tasvirleri Haçlı seferinin propaganda aşamasına aittir. Guibert'in anlatımına göre Pierre, ayak bileklerine kadar uzanan keşişlere özgü bir kıyafet giymekte, başında bir kukuletası bulunmakta, bolca şarap ve balık tüketmekte ve neredeyse hiç ekmek yememektedir. Yani çirkin ve çelimsiz biri olan Pierre'in görünüşü pek iyi bir intiba uyandırmamaktadır. Ancak yazarın deyişleriyle büyümlü bir yapısı bulunan, yapıp söyledikleriyle yarı ilahi imiş gibi görünen Pierre, bindiği katrının tüyleri bile kutsal kalıntı (relic) addedilip saklanan biriydi. Bu bilgileri teyit eden Haçlı yazarı Radulphus Cadomensis de onun koyu tenli, sert ruhlı, ayakları çıplak, kısa boylu ve zayıf ince yüzlü olduğunu ve keşişlere özgü eski püskü bir elbise giydiğini kaydetmektedir.¹ Kaynaklar,

¹ Guibert of Nogent, *The Deeds of God Through the Franks*, <http://pdfbooks.co.za/library>, (Erişim Tarihi: 09.01.2019), s. 41; Albertus Aquensis (Albert of Aachen), *Historia Ierosolimitana (History of the Journey to Jerusalem)*, Tran. Susan B. Edgington, Oxford University Press, New York 2007, s. 3; *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği -Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar- (I-VIII. Kitaplar)*, Haz. Ergin Ayan, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2016, s. 44; Radulphus Cadomensis (Ralph of Caen), *The Gesta Tankredi of Ralph of Caen - A History of the Normans on the First Crusade*, Tran. Bernard S. Bachrach, David S. Bachrach, Hampshire 2005, s. 103; Ayrıca Bkz. Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, I, Çev. Fikret İşıltan, TTK, Ankara 1998, s. 88-89; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yay., İstanbul 2004, s. 11; Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, Çev. Ekin Duru, Say Yay., İstanbul 2014, s. 61; Pierre'in hayatını yazanlar, onun asil bir ailenin oğlu olarak 1050 veya 1053'te dünyaya geldiğini, askerî hayatının çabuk sonlandığını, ünlü bir Norman ailesinden gelen Beatrix de Roussi ile evlendiğini; Pierre adında bir oğlu, Aleide (veya Alix) adında bir kızının dünyaya geldiğini ve nihayet evliliklerinin üçüncü yılında eşi Beatrix'in öldüğünü kaydetmektedirler. Özel hayatına dair bilinenlerin trajik olduğu, özellikle eşinin ölümünün onun ruhi yapısını çok derinden etkilediği ve bu yaşananlardan sonra keşişliği tercih ettiği de ifade edilmektedir. Stelios Vasilis Perdios, *Peter the Hermit: Straddling the Boundaries of Lordship, Millennialism, and Heresy*, Iowa State University (Unpublished Master Thesis), Iowa 2012, s. 7-8; B. K. Peirce, *The Recovery of Jerusalem*, Massachusetts Sabbath School Society, Boston 1851, s. 44; J. Sydney Jones, *The Crusades: Biographies*,

hitabeti çok güçlü olan ve gittiği her yerde insanları peşinden sürükleyen Pierre'e karşı Haçlı seferleri esnasındaki vaazlarında büyük bir saygı olduğu, onun etkili vaazlar vererek geniş kitleleri sefere kazandırdığı ve oluşan heyecanda büyük pay sahibi olduğu noktasında birleşmektedirler. Hatta Pierre, insanlar üzerinde o derece saygı uyandırmıştı ki Guibert "ben başka hiçbir kimsenin bu derece onure edildiğini hatırlamıyorum" diye yazmakta; muahhar tarihçi ve Sur Başpiskoposu Willermus Tyrensis ise "ufak tefek ve dış görünüşü çirkin olmakla beraber zayıf vücudu oldukça kuvvetliydi. O, aslında hayat dolu, keskin bakışlara sahip ve büyüleyici belagati asla aksamayan biriydi" kaydını düşmektedir.²

Haçlı öncülerine klavuzluk ederken saygınlığını bir noktaya kadar muhafaza eden Pierre L'Ermite, dinî taassupla bir araya gelen farklı ırklara mensup insanlar üzerindeki kontrolünü liderlik vasfı ve tecrübesi bulunmadığından çok kısa bir süre sonra kaybetti; bu da Balkanlar'da çok zayıf verilmesine, Bizans'ın nefretinin körüklenmesine ve nihayet Anadolu'da Türkler karşısında korkunç bir hezimete uğranılmasına neden oldu. Aslında Pierre L'Ermite'in bütün hikâyesi etkili vaazlarla geniş kitleleri peşinden sürüklemesi; sırasıyla Balkanlar, Bizans ve Selçuklu arazilerini yağmalayan ve Türkler tarafından imha edilen çapulculara liderlik etmesi; Antakya kuşatmasında rezilce ordudan kaçması ve itibarını kurtarması için -Antakya'da Haçlıları kuşatan- Musul Valisi Kürboğa'ya elçi olarak yollanmasından ibarettir. En azından Birinci Haçlı Seferi'nin ana kaynaklarında Pierre L'Ermite'in hayat hikâyesi bu aşamalardan oluşmaktadır. Ancak Birinci Haçlı Seferi'nin en tafsilatlı eserini yazmış olan Albertus Aquensis ile ondan yararlanan Willermus'un eserlerinde ve bu iki yazarı esas alan araştırmalarda Pierre L'ermite çok iyi bir lider, ideal bir Haçlı, hatta Haçlı seferinin mimarı olan yarı ilahi biri olarak sunulmaktadır. Yine İmparator Aleksios Komnenos'un kızı Anna Komnena da Bizans'a verdikleri tüm zarara rağmen Pierre ve yanındaki kalabalığın samimi dindarlığına -farklı bir maksatla da olsa- değinmekte ve Pierre'i Haçlı seferini organize eden kişi olarak göstermektedir. Bu durumda karşımıza ilki Birinci Haçlı Seferi'nin muasır kaynaklarındaki; ikincisi muahhar kaynaklardaki olmak üzere iki farklı Pierre L'Ermite anlatımı çıkmaktadır. Peki, gerçekte bir Haçlı olarak Pierre L'Ermite nasıl bir profil çizmiştir? Ya da bir lider midir, eğer "karizmatik" bir lider olarak kabul edilebilirse başarılı bir lider midir? Daha da ötede Albertus ve Willermus'un iddia ettikleri gibi Pierre L'Ermite, Haçlı Seferinin "fikir babası" veya "mimar" mıdır? Bu sorulara sıhhatli cevaplar bulmak için önce Pierre L'Ermite'in Birinci Haçlı Seferi'ndeki faaliyetlerini bütüncül olarak değerlendirmek gerekmektedir.

1. Birinci Haçlı Seferi'nde Pierre L'Ermite

1.1. Halkın Haçlı Seferi ve Pierre L'Ermite

Haçlı Seferleri Tarihi'nde, Papa II. Urbanus'un (1088-1099) Clermont Konsili'nde yaptığı Haçlı seferi çağrısının ardından vaazlarına başlayan ve geniş halk kitlelerini etrafında toplayan Pierre L'Ermite'in liderlik ettiği grupların Avrupa'dan Anadolu'ya kadar olan maceralı yolculuklarına "Halkın Seferi" adı verilmektedir. Papanın hareket günü olarak ilan

Thomson Gale, USA 2005, s. 164; Edward Gibbon ise karısının soylu olmakla beraber yaşlı ve çirkin olduğunu yazmaktadır. Edward Gibbon, *The Crusades (A.D. 1095 - 1261)*, London 1869, s. 10-11.

² Guibert, *age*, s. 41; Willermus, *age*, s. 44; Albertus, *age*, s. 3-5; Salim Koca, yalın ayak, eşek sırtında insanları Haçlı seferine davet eden Pierre L'Ermite'in deccale olan benzerliğine dikkat çekmektedir. Salim Koca, "Haçlı Seferleri Sebep ve Sonuçları Bakımından Nasıl Değerlendirilebilir?", *Akademik Bakış*, X/ 20 - 2017, s. 21.

ettiği 15 Ağustos 1096 tarihini beklemeyerek yola çıkan bu kalabalıkların faaliyetleri hakkında hemen her kaynakta ayrıntılı bilgiler bulunmakta; her türlü düzen ve disiplinden mahrum olan yolculuklarında yağma ve katliamlar öne çıkmaktadır. Öyle ki Balkanlar'daki çatışmalarda kayıplar veren Haçlılar, aynı taşkınlıkları Bizans başkentinde de devam ettirmek istemiş; ancak Bizans İmparatoru Aleksios Komnenos (1081-1118), kontrolü zor olan bu kalabalıkları Anadolu yakasına geçirerek Civetot'ta bir karargâha yerleştirmeyi tercih etmişti. Bu sırada Pierre L'Ermite ile görüşen ve kendisine bol ihşanlarda bulunan Aleksios, onun gerçek bir lider, yanındakilerin de savaştı olmasının farkına vararak düzenli ordular gelinceye kadar Türklerle savaşa girmemelerini tavsiye etmişti. Ancak bu uyarılara rağmen Türkiye Selçuklu Devleti arazisinde yağma ve katliamlarını sürdürmek istemeleri Halkın Seferi'nin trajik sonunu getirdi ve Anadolu topraklarında Hıristiyanlar da dâhil önlerine çıkanları katlederek yağmaya girişen İtalyan kökenli Rinaldo kumandasındaki İtalyan ve Almanlar, Selçukluların bir tuzağı olduğu görülen Kserigordon Kalesi'ni ele geçirdiklerinde Türkler tarafından kuşatıldılar. Haçlıların bir kısmı ihtida ederken bir kısmı esarete yollandı, kalanlar ise kılıçtan geçirildi. Sultan I. Kılıç Arslan'ın casuslarının Haçlıların bol ganimet elde ettiği yönünde yaydıkları yalan haber, ordugâhtakilerin hırsını artırdı. Yola çıktıklarında gerçeği öğrenen Haçlılar, bu defa intikam hırsıyla yabancı oldukları Selçuklu arazisinde tedbirsizce ilerlemeye başladılar ve nihayet Drakon Köyü yakınlarında Türklerin pususuna düşerek imha edildiler (21 Ekim 1096). İmparator Aleksios, gemiler yollayarak kaçmayı başaran kılıç artıklarını toplatırken; seferin lideri Pierre L'Ermite Aleksios'un yanında başkentte bulunuyordu.³ Pierre L'Ermite'in vaazlarıyla harekete geçen diğer gruplar ise Almanya topraklarında Yahudileri hedef aldılar ve mallarını gasbettikleri binlerce Yahudi'yi kılıçtan geçirdiler.⁴ Bu bakımdan Pierre'in takipçilerinin Haçlı seferine herhangi bir katkısı bulunmadığı gibi tüm zararları da Hıristiyanlara ve Yahudilere dokundu.⁵

Görüldüğü üzere Haçlı ordularının öncülerine liderlik eden Pierre L'Ermite, başarısız olmuş ve taraftarlarını kaybetmiştir.⁶ Bundan sonraki faaliyetlerinde de başarısız olmasına

³ Anna Komnena, *Alexiad (Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexios Komnenos Dönemi'nin Tarihi, Malazgirt'in Sonrası)*, Çev. Bilge Umar, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996, s. 306-307; *Anonim Haçlı Tarihi (Gesta Francorum et Aliorum Hierosolymitanorum)*, Çev. Ergin Ayan, Selenge Yay., İstanbul 2013, s. 52-54; Peter Tudebodus, *Bir Tanığın Kaleminden Birinci Haçlı Seferi Kudüs'e Yolculuk*, Tercüme ve Notlar: Süleyman Genç, Kronik Kitap, İstanbul 2019, s. 60-64; Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi -Kutsal Toprakları Kurtarmak-*, Çev. İlan Bihter Barlas, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2009, s. 57; Albertus, *age*, s. 13-45; Willermus, *age*, s. 58-69; Guibert, *age*, s. 41-45; Ordericus Vitalis, *The Ecclesiastical History of England and Normandy*, III, Tran. Thomas Forester, London 1853, s. 78-80, 84-86; Runciman, *age*, s. 95-103; Işın Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, TTK, Ankara 1996, s. 21-23; Frederic Duncalf, "The Peasants' Crusade", *The American Historical Review*, XXVI / 3 - 1921, s. 440-453.

⁴ Albertus, *age*, s. 51-53; Willermus, *age*, s. 72; Runciman, *age*, s. 104-109; Emrullah Kaleli, "Haçlı Seferleri Zamanında Avrupa'da Antisemitizm (1096-1190)", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XIII / 1 - 2013, s. 23-26.

⁵ Haçlıların Hıristiyan halka zulmünü Anna Komnena "(...) ana kucağındaki süt bebeklerini ya sakat ettiler ya da şişlere takip ateşte kızartılar; yaşı ileri insanları ise her çeşit işkenceden geçirdiler" sözleriyle dile getirmektedir. Komnena, *age*, s. 306.

⁶ Pierre'in taraftarlarına karşı kazanılan zafer, I. Kılıç Arslan'ı yanıltmış ve sultan, düzenli orduların gelişine dair bazı haberler almış olmasına rağmen yine de hazinesini, çocuklarını ve eşini İznik'te bırakarak Malatya'yı kuşatmaya gitmişti. Sultan, Haçlıların hiç bir zaman İznik'e ulaşamayacaklarını veya bir tehdit oluşturamayacaklarını düşünüyordu. Dolayısıyla halkın seferinin konuya tek katkısı, Kılıç Arslan'ı yanıltmasıdır diyebiliriz. Demirkent,

rağmen kaynaklar, kimi zaman tarihi gerçeklikten uzaklaşarak tamamen önemsiz biri haline gelen Pierre'e itibar kazandırma gayretine düşmüş ve seferin başarısızlığını "dizginlenemeyen" kitlelere⁷ mal ederek kontrol sağlamanın güçlüğüne vurgu yapmıştır.⁸ Örneğin bu başarısızlığı görmezden gelen Willermus, Pierre hakkında "(...) çok zeki bir adam olarak, büyük bir belagatle ve ağır sözlerle konuştu ve batının en değerli ve büyük prenslerinin ardından kendisini takip edeceklerini imparatora anlattı. Böylesine cesurca ve muhteşem konuşması üzerine sadece sarayın ileri gelenleri hayretler içinde kalmadı, bizzat imparator da ona hayran kaldı"⁹ demektedir. Ancak Aleksios'un, saraya çağrılan Pierre ve takipçilerinden etkilendiğine dair herhangi bir kayda yer vermeyen muasır kaynaklar, aksine hırsızlıkta sınır tanımayan bu kitlenin korku uyandırdığını kaydetmişlerdir. İmparatorun bunların savaşçıdan ziyade çapulcu oldukları hissine kapılarak Türklerle savaşa girmemeleri gerektiği tavsiyesinde bulunması da bunun açık kanıtıdır.

1.2. Antakya Kuşatmasında Pierre L'Ermite

Bu başarısız hareketin sonrasında İstanbul'a ulaşan asiller komutasındaki düzenli orduların İznik'in zaptında (19 Haziran 1097)¹⁰ Bizans'ın yanında yer almaları ve ardından Eskişehir Savaşı'nda Sultan I. Kılıç Arslan'ı mağlup etmeleriyle (1 Temmuz 1097)¹¹ zorlu Anadolu yolculuğu başladı.¹² Ancak Anadolu'da yaşadıkları sıkıntıların kat be kat fazlası, onları Antakya önlerinde bekliyordu. Antakya'da yaşanan kıtlık, kötü hava şartları ve depremle mücadele etmek durumunda kalan Haçlıların morali, Kürboğa'nın Antakya'yı kurtarmak için büyük bir orduyla yola çıktığı haberiyle daha da bozuldu. Haçlılar, her ne kadar Kürboğa Antakya'ya ulaşmadan şehri zapt etmiş olsalar da yaşadıkları sıkıntılar sonrasında da devam etti.¹³

Haçlı Seferleri, s. 29; Runciman, *age*, s. 136; Amin Maalouf, *Arapların Gözünden Haçlı Seferleri*, Çev. Ali Berktaş, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2007, s. 24.

⁷ Steven Runciman, bunların sayısının 20 bin civarında olduğunu kabul etmektedir. Runciman, *age*, s. 267; Haçlıların sayısı konusunda abartılı ifadeler kullanan Anna Komnena ve Ioannes Zonaras ise Haçlı seferini "yığinsal / kitlesel bir göç hareketi" olarak tanımlamışlardır. Zira Haçlılar yanlarına ailelerini de almışlardı. Komnena, *age*, s. 303; Ioannes Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008, s. 169.

⁸ Ancak Willermus'un, bazı kasıtlı ve kötü kişilerin dizginleri Pierre'den almak için onun yokluğunu fırsat bildiklerine dair kaydı, bir otorite sorunu olduğunu düşündürmektedir. Willermus, *age*, s. 66.

⁹ Willermus, *age*, s. 65; Willermus'u esas alan Michaud'un anlatımı da abartılıdır. J. F. Michaud, *Haçlı Seferlerinin İlginç Olayları*, Haz. Güray Kırpık, Lotus Yay., Ankara 2011, s. 116.

¹⁰ Komnena, *age*, s. 325-329; Anonim Haçlı Tarihi, s. 67-70; Peter Tudebodus, *age*, s. 77-79; Fulcherius, *age*, s. 65-67; Raimundus Aguilers, *Haçlılar Kudüs'te -Bir Papazın Gözünden İlk Haçlı Seferi-*, Yay. Haz., Süleyman Genç, Yeditepe Yay., İstanbul 2019, s. 58-61; Albertus, *age*, s. 93-127; Willermus, *age*, s. 117-128; Radulphus, *age*, s. 39-41; Guibert, *age*, s. 54-57; Ordericus, *age*, s. 93-98; Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, Yeditepe Yay., İstanbul 2015, s. 66-77; Runciman, *age*, s. 136-139; Demirkent, *Sultan I. Kılıç Arslan*, s. 25-28.

¹¹ Anonim Haçlı Tarihi, s. 71-74; Peter Tudebodus, *age*, s. 79-83; Fulcherius, *age*, s. 68-71; Raimundus, *age*, s. 64-66; Komnena, *age*, s. 332-333; Albertus, *age*, s. 131-137; Willermus, *age*, s. 129-133; Radulphus, *age*, s. 44-47 vd.; Guibert, *age*, s. 57-60; Ordericus, *age*, s. 99-102; Runciman, *age*, s. 142-143; Demirkent, *age*, s. 28-30.

¹² Bkz. Anonim Haçlı Tarihi, s. 76, 80-81; Fulcherius, *age*, s. 71-72; Peter Tudebodus, *age*, s. 90-91; Albertus, *age*, s. 139-141; Willermus, *age*, s. 134-135; Guibert, *age*, s. 61, 65; Ordericus, *age*, s. 107; Runciman, *age*, s. 144-147.

¹³ Anonim Haçlı Tarihi, s. 88, 121-122; Fulcherius, *age*, s. 78-80; Raimundus, *age*, s. 74-76, 108; Peter Tudebodus, *age*, s. 97, 130, 136; Albertus, *age*, s. 217, 299-301; Willermus, *age*, s. 177-178, 244-245; Radulphus, *age*, s. 79-81, 83-86, 97 vd.; Guibert, *age*, s. 69, 94-95; Ordericus, *age*, s. 133; İslam kaynakları da Antakya'da yaşanan kıtlığa değinmekte ve Antakya'yı alan Haçlıların yaşanan şiddetli açlıkta hayvanlarını, ağaç yapraklarını hatta leşleri bile

Antakya önlerindeki bu sıkıntılı günlerde –daha önce de İspanya’ya düzenlenen bir seferden kaçan- Wilhelm Carpentarius (Marangoz / Dülger Wilhelm) ile beraber tekrar sahneye çıkan Pierre L’ermite, Haçlı karargâhındaki erzaktan çalarak kaçmış, ancak peşlerine düşen Haçlı liderlerinden Bohemond’un yeğeni Tankred tarafından yakalanarak ordugâha getirilmişti. Pierre’in üzerine fazla gidilmeyip hareketi kolayca bağışlanırken Wilhelm, Bohemond’un çadırı önünde bekletilip aşağılandıktan ve bir daha kaçmayacağına yemin ettirildikten sonra affedildi.¹⁴ Fakat bu olay, “Pierre L’Ermite Efsanesi”nin adeta sonu olduğundan Haçlı seferinde bu kadar ön plana çıkmış birinin bu rezilliği unutturulmaya çalışılacak ve itibarını kurtarması¹⁵ için şerefli bir görevle Antakya’da Haçlıları kuşatan Kürboğa’ya elçi olarak yollanacaktı. Pierre ve Wilhelm’in firarına yazarların bir kısmının hiç değinmediği, bir kısmının ise sadece Wilhelm’in kaçışına yer verdiği görülmektedir. Örneğin Radulphus ile Albertus sadece Wilhelm’in kaçışını anlatmışlar ve Radulphus, kötü koşulların sebep olduğu cinnet halinin ordudan kaçışları normalleştirdiğinin altını çizmiştir. Fakat Radulphus’un, tafsilatlı bir Tankred övgüsü olan eserinde Wilhelm ve Pierre’i geri getiren Tankred’e dair bir şey yazmaması dikkat çekicidir.¹⁶

Haçlı yazarları, tüm itibarını kaybeden Pierre’in Kürboğa’ya gönderilen elçilik heyetinde yer almasını çok önemsemektedirler. Örneğin Albertus, liderlerin Kürboğa’ya elçi yollamaya karar verdiğini, ancak bu çok şedid ve gururlu adamla konuşmaya cesaret edecek birini bulamadıklarını kaydetmektedir. Tereddüt etmeden Kürboğa’ya elçi olmayı kabul eden Pierre’e methiyelerine devam eden yazar, bu defa “bedeni küçük, ruhu büyük” bu adamın Haçlı liderlerinin elçisi olarak Tanrının koruması altında nasıl korkmadan Kürboğa’nın çadırına doğru yürüdüğünü tasvir etmektedir.¹⁷

Anonim Gesta yazarı tarafından da “güvenilir” olarak tarif edilen Pierre ve tercümanlık yapacak olan Herluin’e Haçlı liderleri, konuşacakları konusunda talimat vermişlerdi. Buna göre Kürboğa’ya götürülen mesajda altı çizilen ilk husus, Kürboğa’nın niçin Hristiyanlara ait topraklarda bulunduğudur.¹⁸ Akabinde Pierre, “yoksa siz –bizim inandığımız ve umduğumuz gibi- buraya vaftiz olmak için mi geldiniz?” diyerek Kürboğa’yı Hristiyan olmaya davet etmektedir.¹⁹ Bu konuyu detaylandıran Albertus, Kürboğa’nın dininden vazgeçerek Hristiyan olması durumunda Haçlı liderlerinin Antakya’yı teslim

yediklerini rivayet etmektedir. İbnü’l-Kalânîsî, *Zeylu Târîhi Dimaşk*, Tah. H. F. Amedroz, Leyden 1908, s. 136; İbnü’l-Esîr, *İslam Tarihi*, X, Çev. Abdülkerim Özeydin, Bahar Yay., İstanbul 1987, s. 230; Nuveyrî, *Nihâyetü’l-Ereb fi Fumûni’l-Edeb*, XXVIII, Tah. Necîb Mustafa Fevâz-Hikmet Kaşlı Fevâz, Beyrut 2004, s. 163; Sibt İbnü’l-Cevzî, *Mir’âtu’z-Zamân fi Tevârîhi’l-Âyân*, XIX, Tah. Muhammed Enes el-Hinn, Kamil Muhammed el-Harrat, Dârü’r-Risâleti’l-Âlemiyye, Beyrut 2013, s. 491-492; Runciman, *age*, s. 170-171, 182-183.

¹⁴ Anonim Haçlı Tarihi, s. 89-90; Peter Tudebodus, *age*, s. 98-99; Guibert, *age*, s. 70-71; Ordericus, *age*, s. 112; Runciman, *age*, s. 171.

¹⁵ Steven Runciman’a göre Pierre’in elçiliğe seçilmesi, kaybettiği itibarını geri kazandırma gayretine yöneliktir ve Pierre’in bu görevi cesaretle kabul etmesi, ona eski şöhretini kazanma yolunda yardımcı olmuştur. Runciman, *age*, s. 189; Heinrich von Sybel ise Pierre’e verilen bu fırsatı, kaynakların büyütüp süsleyerek sundukları kanaatindedir. Heinrich von Sybel, *The History and Literature of Crusades*, Chapman and Hall, London 1861, s. 350.

¹⁶ Radulphus, *age*, s. 85-87; Albertus, *age*, s. 305.

¹⁷ Albertus, *age*, s. 317; Willermus da Pierre için “kısa boylu ama büyük ruhlu” tanımlamasında bulunmuştur. Willermus, *age*, s. 258.

¹⁸ Anonim Haçlı Tarihi, s. 127-128; Peter Tudebodus, *age*, s. 140-141; Fulcherius, *age*, s. 87; Willermus, *age*, s. 257-258; Ayrıca Bkz. Guibert, *age*, s. 98-99; Radulphus, *age*, s. 103; Ordericus, *age*, s. 135.

¹⁹ Anonim Haçlı Tarihi, s. 127; Peter Tudebodus, *age*, s. 141; Ordericus, *age*, s. 135-136.

ederek onun askeri olmaya ve onu efendileri kabul ederek hizmet etmeye hazır olduklarını da eklemektedir.²⁰ Kürboğa, Hristiyan olmayı kabul etmezse yaşanacak savaşın niteliği yani -kaynaklar değişik rakamlar zikretse de- belli miktarda genç askerin düellosundan çıkacak sonuca göre hareket edecekleri vurgulanmaktadır. Buna göre rehinelere ve yeminler verildikten sonra yaşanacak savaşta Hristiyanlar zafer kazanamazlarsa, Antakya'yı onarıldıktan sonra barış içinde ve hiçbir şeye zarar vermeksizin kendi topraklarına geri dönecekler; buna karşılık Türkler yenilirse barışçıl bir şekilde geri çekilecek, şehri ve bu toprakları Haçlılara bırakacaklar; böylece bu iki büyük ordu yok olmayacaktı. Ancak Kürboğa bunu kabul etmezse ertesi gün savaşa hazır olmalıydı.²¹

Kürboğa'nın aynı üsluptaki cevabı çok ilgi çekicidir:

*(...) mümkün olan en kısa sürede geri dönün ve liderlerinize deyin ki, şayet hepsi Türk olmak (Müslüman olmak) isterler ve Allah'a dizlerini büküp secde ederler ve onun şeriatına tabi olurlarsa biz onlara şehirler ve kalelerle beraber bu arazileri ve daha fazlasını vereceğiz, böylece piyade olmaktan kurtulup, hepsi bizler gibi şövalye olacaklar ve onlara deyin ki, onları daima en yakın dostlarımız olarak kabul edeceğiz. Aksi takdirde, öldürüleceklerini veya zincire vurularak Horasan'a götürülüp, sonsuza kadar çocuklarımıza köle olarak hizmet edeceklerini bilmelidirler.*²²

Anonim Gesta'yı destekleyen Albertus da Kürboğa'nın kibirli bir şekilde genç erkek ve kızların hizmetçi olarak hayatta bırakılacağı, yetişkin erkek ve evli kadınların kafasının vurulacağı, yaş ayrımı yapılmadan esir edilenlerin zincir ve prangalara vurularak esarete yollanacağı cevabını verdiğini kaydetmektedir.²³ Willermus ise anlaşmayı kabul etmeyen Kürboğa'nın, Haçlıları savaşarak değil açlığa mahkûm ederek yenmek niyetinde olduğunu rivayet etmektedir.²⁴

Elçilik olayına ilgi duyan Radulphus'un eserinde ise Pierre, sanki Tanrı'nın ordusundan kaçan korkak adam kendisi değilmiş gibi sağlam bir duruş sergilemekte ve tehditlerini sıralamaktadır. Yazarın ifadesine göre hırpani kılıklı Pierre'i gören Türkler, bu sefil adamın barış dilemek için geldiğini ve Kürboğa'nın ayaklarına kapanacağını sanmışlarsa da beklenenin aksine Pierre, çok dik bir duruş sergilemiş ve korkusuzca konuşmuştu. Ancak aynı üslupla cevap veren Kürboğa, "Haçlıların leşlerini köpeklere atacağını" dile getirmiş ve Hristiyanlık davetini de "Petrus ve İsa benim için ne ifade ediyorlar?" diyerek reddetmiştir.²⁵ Son olarak, konuyla ilgili herhangi bir detay vermeyen görgü tanığı Raimundus Aguilers, "(...) mağrur Kürboğa, yanlış da olsa doğru da olsa şehrin ve Frenklerin efendisi olmayı arzuladığını söyleyip Pierre L'Hermit'e zorla önünde boyun

²⁰ Albertus, *age*, s. 319.

²¹ Albertus, *age*, s. 319; Radulphus, *age*, s. 103; Willermus, *age*, s. 258; Fulcherius, *age*, s. 87; Ebru Altan'ın değerlendirmesine göre perişan haldeki Haçlıların Kürboğa'ya meydan okuyacak durumları yoktu ve Haçlılar, Kürboğa'ya ancak anlaşmak için heyet göndermiş olabilirdi. Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi Kuruluş Devri (1098 - 1112)*, TTK Ankara 2018, s. 77.

²² Anonim Haçlı Tarihi, s. 127-128; Peter Tudebodus, *age*, s. 142.

²³ Albertus, *age*, s. 319.

²⁴ Willermus, *age*, s. 258.

²⁵ Radulphus, *age*, s. 103-104.

eğdirtti”²⁶ derken; tüm bu uzun ve renkli tasvirleri boşa çıkararak XII. yüzyıl İngiliz tarihçisi William of Malmesbury, Kürboğa'nın gelen haberciyi (Pierre kast ediliyor) bir cevapla bile onurlandırmamak için satranç oynamaya devam ettiğini ve onu geldiği gibi kovduğunu kaydetmektedir. Malmesbury'nin ifadesine göre bu elçilik dolayısıyla Kürboğa, sadece şunu gözlemlemiştir: “Franklerin gururu sona erdi.”²⁷

Pierre L'Ermite nasıl bir duruş sergilemiş olursa olsun Kürboğa'dan olumlu bir cevap almayı başaramadı. Albertus'un kaydına göre Pierre şehre dönünce Haçlı liderleri etrafını sararak Kürboğa'nın ne söylediğini öğrenmek istediler. Kürboğa'nın gücüne güvenerek savaş istediğini anlatan Pierre'i konuşturmayarak bir kenara çeken Aşağı Lorraine Dükü Godefroi de Bouillon, aklıktan kırılan insanlar iyice korkuya kapılacakları için onu detay vermemesi konusunda uyardı. Nihayet aklıktan ölmektense savaşarak ölmenin daha iyi olduğuna karar veren liderler, savaş hazırlıklarına başladılar.²⁸ Kaynakların ifadesine göre keşfedilen Kutsal Mızrak'ın verdiği moral ile şehirden çıkan ve savaşmaktan başka çareleri olmayan Haçlıları Kürboğa'nın hafife alması ve emirler arasındaki anlaşmazlıklar neticesinde Türkler beklenmedik bir bozgun yaşamışlardır.²⁹

Antakya'daki elçiliğinden sonra Kudüs'te karşımıza çıkacak olan Pierre L'Ermite'in bu zaman diliminde nasıl bir konuma sahip olduğu veya neler yaptığı hakkında kaynaklara pek bir şey yansımamıştır. Ancak onun hala alt tabaka insanlarla bir arada olduğu ve onlar nezdinde itibarlı addedildiği de görülmektedir. Nitekim Antakya Şansonu geleneğini esas alan metinlere göre Antakya'da vuku bulan yamyamlık hadiselerinde yine Pierre L'Ermite'in adı geçmekte ve özellikle insan eti yiyerek hayatta kalmaya çalışan kesim, Pierre'den fikir almaktadır. Şöyle ki Antakya kuşatmasında yalın ayak, üstü başı yırtık, pis bir görüntüye sahip olan ve Tafurlar³⁰ (dilenciler) olarak isimlendirilen insanların Pierre L'Ermite'i ziyaretleri anlatılmaktadır. Haçlı seferleriyle ilgili çalışmaları bulunan Emrullah Kaleli'nin aktardığı bu ilginç bilgilere göre,

(...) kendileri için bir çıkış yolu arayan Tafurları temsil eden bir delege grubu yanlarında kralları olduğu halde Pierre l'Ermite'in çadırını ziyaret ederek, bir rivayete göre ondan eşeğini yemek için kendilerine verilmesini, diğer bir rivayete göre de açıklıklarını nasıl dindirecekleri hususunda akıl almak istediler. Eşeğini kurtarmak kaygısı ya da Haçlılar üzerindeki bir süredir yitirmiş olduğu saygınlığını yeniden kazanmanın beklentisiyle Pierre l'Ermite onlara

²⁶ Raimundus, *age*, s. 112.

²⁷ William of Malmesbury, *Chronicle of the Kings of England: From the Earliest Period to the Reign of King Stephen*, Tran. J. A. Giles, London 1847, s. 381; yazarın kullandığı *pride* kelimesi *gurur*, *kibir*, *onur*, *ihtişam*, *şeref*, *haysiyet* gibi türlü manalara gelmektedir.

²⁸ Albertus, *age*, s. 321.

²⁹ Anonim Haçlı Tarihi, s. 129-133; Fulcherius, *age*, s. 89-90; Raimundus, *age*, s. 113-117; Peter Tudebodus, *age*, s. 142-146; Willermus, *age*, s. 261-271; Radulphus, *age*, s. 104-113; Guibert, *age*, s. 100-102; Ordericus, *age*, s. 136-142; İbnü'l-Esir, *age*, s. 230-231; Nuveyri, *age*, s. 163-164; Azîmi, *Azîmi Tarihi, Selçuklularla İlgili Bölümler (H. 430-538= 1038/39-1143/44)*, Metin, Çeviri, Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, TTK, Ankara 2006, s. 37; Anna Komnena, Kutsal Mızrak'ı bulan Pierre Bartholomaeus ile Pierre L'Ermite'i karıştırmaktadır. Komnena, *age*, s. 341-342.

³⁰ Emrullah Kaleli, “Haçlı Seferlerinde Yamyamlık Hadiseleri”, *Turkish Studies - Historical Analysis*, XIV / 2 - 2019, s. 224.

ölü Türklerden bazılarını yemelerini tavsiye etti. O, bu önerisini İncil'den alıntılar yaparak ve Hristiyanlığa uygun olduğunu söyleyerek güçlendirdi.

Hiç tereddüt etmeden öldürülmüş olan Türklerin etini yemeye başlayan Tafurlar, Türklerin olan biteni fark etmesi üzerine onları daha da kızdırmak için mezarlardan yenilerini çıkardılar. Liderler, yaşananlara müdahale etmedikleri gibi Godefroi, Tafurların kralına en iyi şaraplarından bir şişe yolladı.³¹

Bu kayıtlar, Pierre L'Ermite'in hala belli bir kesim için sözüne itibar edilen bir kişi olduğunu gösterse de Raimundus'un rivayeti, onun Haçlı liderlerinin nazarında hala halkın reisi olarak görüldüğünü vurgulamaktadır. Arka Kalesi kuşatmasında Haçlıların yoksulluğunun devam ettiğini belirten yazar, sözlerine şu şekilde devam etmektedir: “(...) bu yüzden büyük çoğunluğun yoksul ve mecalisiz kalmasından dolayı herkes, tüm savaş ganimetlerinin onda birini vermeye çağrıldı. Resmi dağıtım şu şekilde olacaktı: dörtte biri ayinleri yöneten papazlara, dörtte biri piskoposa, yarısı ise yoksulların, kilise mensuplarının ve halkın yetkili nezaretçisi olan Pierre L'Hermit'e. Buna mukabil, Pierre bu toplamdan eşit olarak kilise mensuplarına ve halka verecekti.”³²

1.3. Kudüs Kuşatmasında ve Sonrasında Pierre L'Ermite

Pierre L'Ermite'i şerefli bir konuma yükseltmek isteyen yazarlar, onu son olarak Kudüs'te birkaç kez karşımıza çıkarırlar. Bunlardan Albertus, Kudüs kuşatmasında susuzlukla kıvranan Haçlıların 8 Temmuz'da Zeytin Dağı'na dua etmeye çıkıklarını anlatırken burada halka vaaz eden Pierre ve daha sonra Kudüs Patriği seçilecek olan Arnulf'un, Haçlılar arasındaki anlaşmazlıkları giderdiklerini zikretmektedir.³³ Aşağıda detayları verileceği üzere Pierre'in Kudüs'e hac ziyaretinde bulunduğunu ve Kudüs'ü kurtarmak için bir Haçlı seferi temin edeceğine söz verdiğini rivayet eden Willermus ise Kudüs işgal edildikten sonra onu Kudüs'te daha önce görmüş olan insanların Pierre'e şükranlarını sunduklarını kaydetmektedir.³⁴ Bu olay sonrası kaynaklarda bir kez daha onure

³¹ Kaleli, agm, s. 226; Harold Lamb, *Haçlı Seferleri -Demir Adamlar ve Azizler-*, Çev. Gaye Yavuzcan, İlgü Kültür Sanat Yay., İstanbul 2010, s. 171-172; Sybel, *age*, s. 51-53; Ahmet Refik Altınay, *Haçlılar (1095-1291)*, Haz. Güray Kırpık, Ötügen, İstanbul 2007, s. 49-50; Râşid Erer, *Türklerle Karşı Haçlı Seferleri*, Kaknüs Yay., İstanbul 2002, s. 48-49; William of Malmesbury'nin çok sarıh bir şekilde Haçlıların Antakya'da insan eti ile beslendiklerini kaydetmesine karşılık Willermus, Bohemond'un karargahtaki casusları ortaya çıkarmak için hileye başvurarak casusların yenmek üzere kızartıldığı söylentisini yaydığını ve aslında herhangi bir yamyamlık hadisesinin yaşanmadığını iddia etmektedir. Krş. Malmesbury, *age*, s. 380; Willermus, *age*, s. 187-188; Antakya kuşatmasındaki yamyamlık, Maarretünnumân'da da tekrarlandı ve bu kez tüm kaynaklar açlığın verdiği cinnetle hareket etmek şeklinde açıkladıkları bu yamyamlığı çok sarıh bir şekilde kaydetmekten çekinmediler. Fulcherius, *age*, s. 96; Anonim Haçlı Tarihi, s. 142; Peter Tudebodus, *age*, s. 158; Raimundus, *age*, s. 142; Guibert, *age*, s. 136; Albertus, *age*, s. 375; Radulphus, *age*, s. 116; Maalouf, *age*, s. 50-51; Willermus, Maarretünnumân'daki yamyamlığın söylenti olduğunu ima etmektedir. Willermus, *age*, s. 293; Haçlıların yamyamlıklarıyla ilgili Bkz. Kaleli, agm, s. 217-231.

³² Raimundus, *age*, s. 157.

³³ Albertus, *age*, s. 413-415; Raimundus Aguilers, burada vaaz edenler arasındaydı ve bunu eserinde kaydetmektedir. Ancak yazar, Pierre L'Ermite'ten bahsetmemektedir. Raimundus, *age*, s. 197; Ayrıca Bkz. Runciman, *age*, s. 219; Conor Kostick, *The Siege of Jerusalem Crusade and Conquest in 1099*, Continuum International Publishing Group, New York 2009, s. 98.

³⁴ Willermus, *age*, s. 368; Sybel, *age*, s. 284-285; Conor Kostick'in tabiriyle etrafını saranların, Türkler karşısında yaşanan hezimetten ve seferin başarıya ulaşmasında papanın belirleyici rolünden haberleri yoktu. Kostick, *age*, s. 133.

edilen Pierre L'Ermite, Kudüs'ün zaptı üzerine harekete geçen Fâtımî ordusuyla Askalân'da yaşanan savaşta (12 Ağustos 1099) Hıristiyanların galip gelmesi için düzenlenen ayini - Arnulf ile birlikte- Kudüs'te idare etmekle görevlendirildi.³⁵

Son olarak Askalân Savaşı sırasında karşımıza çıkan Pierre L'Ermite'in bundan sonraki hayatı hakkında kesin bilgilere sahip değiliz. Bu konuda Steven Runciman, "hareketin ileri gelen şahsiyetlerinden sadece en işe yaramaz olanı, Pierre l'Hermite, Filistin'de kalmıştı. Pierre'in Kutsal Ülke'de hiçbir önem taşımayan hayatı hakkında hiçbir bilgimiz yoktur ve zaten o da 1101 yılında Avrupa'ya dönmüştür" derken;³⁶ Haçlı seferi sonrasında akıbetinin belli olmadığını dile getiren Fransız tarihçisi Jean Flori ise Pierre'in Avrupa'daki hayatına dair yazılanların birkaç tartışmalı belgeye dayanan bir geleneğin ürünü olduğunu hatırlatıyor. Buna göre Avrupa'ya pek çok kutsal kalıntıyla dönen Pierre, Belçika'nın Huy Kasabası'nda Neufmoutier Manastırını kurdu ve alçakgönüllülük ve pişmanlık içinde hayatını burada tamamladı (1115).³⁷

2. Albertus, Willermus ve Anna Komnena'nın Eserlerinde Pierre L'Ermite

Kaynaklarda Pierre L'Ermite'in Haçlı seferi macerası bu minvalde anlatılmaktadır. Dikkat edilirse aşağıda kayıtlarını incelediğimiz Albertus, Willermus ve Anna Komnena da genel anlatıma büyük ölçüde katılmaktadırlar. Zaten papanın çağrısı sonrasında oluşan coşkudan Pierre'in taraftarlarının Drakon Vadisi'nde imha olunmasına kadarki rivayetlerde kaynaklar küçük farklar dışında birbirinden pek uzaklaşmamakta; sadece kötü bir imaj oluşmaması için bazı noktalarda yazarlar sükût etmektedir. Albertus, Willermus ve sefere katılmış olan Fulcherius Carnotensis gibi yazarların Pierre'in Antakya'da ordudan kaçışına değinmemeleri ya da Latin, Ermeni ve Süryani kaynaklarının her olumsuz gelişmede Bizans imparatorunun ihanetine yer vermeleri, bu cümledendir.³⁸

Albertus, Willermus ve Anna Komnena'nın eserlerindeki belirgin farklılıklar, papanın Clermont'taki çağrısının öncesine dairdir. Nitekim dönemin kaynaklarında faaliyetleri sabit olmasına rağmen tarihçi Albertus, Pierre'i Haçlı seferinin fikir babası olarak sunmakta; muahhar yazarlardan Willermus ise onun kayıtlarını detaylandırıp kurgusunu daha tutarlı hale getirerek Pierre L'Ermite'in popüleritesini artırmaktadır. Bizans İmparatoru Aleksios Komnenos'un kızı Anna Komnena ise temelde bu iki yazara katılmakla beraber farklı bir amaçla da olsa o da papayı devreden çıkararak Pierre L'Ermite'i övmektedir.

³⁵ Anonim Haçlı Tarihi, s. 160; Peter Tudebodus, *age*, s. 189; Albertus, *age*, s. 459; Guibert, *age*, s. 128; Ordericus, *age*, s. 184; Runciman, *age*, s. 228.

³⁶ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, II, Çev. Fikret İştlan, TTK, Ankara 1992, s. 3.

³⁷ Jean Flori, "Peter the Hermit", *The Crusades An Encyclopedia*, I, (Ed. Alan V. Murray), Oxford 2006, s. 948; J. F. Michaud, *The History of the Crusades*, I, Eng. Tran. W. Robson, New York 1853, s. 247; Perdios, *age*, s. 25; Kostick, *age*, s. 159; William Denton, "The Crusades and the Papacy", *The Historians' History of the World*, VIII, (Ed. Williams, Henry Smith), Hooper & Jackson, London 1908, s. 357; Jones, *age*, s. 164; James M. Ludlow, *The Age of the Crusades*, Charles Scribner's Sons, New York 1914, s. 138; Asbridge, *age*, s. 125; Erer, *age*, s. 62; Pierre döndüğünde vaazlarını hatırlayanlar, onu kutsal bir adam gibi karşıladılar. Fakat o, bir daha vaaz vermedi ve Haçlı seferi hakkında da konuşmadı. Lamb, *age*, s. 278.

³⁸ Anonim Haçlı Tarihi, s. 56-60 vd., 69-70; Peter Tudebodus, *age*, s. 64, 67-68 vd.; Raimundus, *age*, s. 52-53, 61-62; *Anonim Süryani Vakayinamesi (I. ve II. Haçlı Seferleri Vakayinamesi)*, Notlar: H. A. S. Triton, Çev. Vedii İlmen, Yaba Yay., İstanbul 2005, s. 10; Emrullah Kaleli, *Haçlı Seferleri Zamanında Bizans ve Batılılar (1096-1204)*, Gece Kitaplığı, Ankara 2017, s. 296-297; Bu olgu, Willermus'un eserinin tamamına sırayet etmiştir.

Albertus'un tafsilatlı anlatımına göre Amiens'li bir keşiş olan Pierre (Peter the Hermit), insanları Haçlı seferine ilk teşvik eden kişidir. Yüksek hitabeti ve inandırıcılığı ile insanlar üzerinde etkili olmuş ve Haçlı seferinin önemli bir vaizi haline gelmişti. İlk olarak piskoposlara, başrahiplere, rahiplere ve keşişlere, sonra da asillere ve tüm insanlara Haçlı seferini vaaz eden Pierre'in çağrısı birçok günahkâr üzerinde etkili olmuş; sahte sofular, zâniler, katiller, hırsızlar, yalancı şahitler, soyguncular, kısacası her kesimden insan bu davete cevap vermişti.

Peki, Pierre niçin bu yolculuğu vaaz etmiş ya da bu konuda ilham verici olmuştu? Aslında bu yolculuğun başlamasından birkaç yıl önce dua etmek için Kudüs'e giden Pierre, Kutsal Mezar Kilisesi'nde kötü şeylere şahit oldu ve bu yanlışlıkların öcünü almak için Tanrı'ya yalvardı. Akabinde Kudüs Patriği Simeon'u bulan Pierre, ona kâfir ve kötü insanların kutsal yerleri kirletmelerine; müminlerin buralardan çıkarılmalarına; kiliselerin ahır olarak kullanılmasına; Hristiyanların dövülmesine; kutsal hacıların aşırı vergilerle soyulmasına ve kâfirlerin şiddet eylemlerinden sıkıntı yaşamasına niçin izin verdiğini sordu. Patrik, yaşananları engellemek için güçleri olmadığını, ya yüksek miktarlar ödeyerek hayatlarını devam ettireceklerini ya da infazlarla hayatlarının kılalacağını dile getirerek "elçimiz olarak senle çağrı yapan bize, Hristiyanlardan yardım gelmezse tehlikelerin bir gündün diğerine daha da büyüyeceğini bekliyoruz" dedi. Bunun üzerine Pierre, Kutsal Mezar'ın kurtuluşu ve kutsal yerlerin temizlenmesi için geri döneceğine, önce papaya sonra da Hristiyan halklarının tüm liderlerine, krallara, dükklere, kontlara ve krallıkta yer alan şeflere esaretlerinin bütün sefilliğini ve yaşadıkları zorlukların dayanılmaz doğasını anlatacağına söz verdi.

Karanlık çökerken Kutsal Mezar Kilisesi'ne giden Pierre, orada bitkin bir şekilde dua etti ve uyuyakaldı. Bu çelimsiz ve fani adama lütufta bulunarak bir vizyonda görünen İsa, "Peter (Pierre), Hristiyanların en sevgili oğlu" diye söze başladı ve sonra görevini açıkladı: uyanıp patriğimizi (Kudüs) görmeye gideceksin ve ondan görevimize dair kutsal haç mühürlü bir mektup alacaksın. Hızlıca memleketine dönecek, halkımıza ve kutsal mekânımıza reva görülen kötü niyetli eylem ve adaletsizlikleri ifşa edeceksin. Kudüs'teki kutsal mekânların temizlenmesi ve tekrar ibadete açılması için inançlı yürekleri harekete geçireceksin; bu sayede cennetin kapıları seçilen ve çağrılan bu insanlara açılacak.

Günün ilk ışıklarında tapınaktan çıkarak patriği bulan Pierre, ondan ilahi görevine dair mektubu istedi ve ülkesine dönmek için müsaade aldı. Büyük bir endişe ile denizi geçerek Bari'ye ulaştı ve buradan Roma'ya gitmek üzere hareket etti. Roma'da papayı bulan Pierre, kutsal mekânların kâfirler tarafından kirletilmesiyle ilgili olarak Tanrı ve patrikten aldığı görevi açıkladı. Pierre'in anlattıklarını dikkatle dinleyen papa, derhal harekete geçti; Alpler'i aşırp Verzellaus şehrine geldi. Le Puy'da ve Frank Krallığı'nın tüm batısında konsillerin düzenlenmesi gerektiğini ilan eden papa, daha sonra Auvergne'deki Clermont'a doğru yola çıktı. Papanın tavsiyesini ve ilahi emri duyan Frank Krallığı'ndaki tüm piskoposlar, dükler, kontlar, sınıf ve rütbe fark etmeksizin tüm büyük prensler Tanrı adına Kutsal Mezar'a masraflarını kendilerinin karşılayacakları bir sefer düzenleyeceklerine söz verdiler. Oluşan bu güçlü kutsal ittifak, bu sırada meydana gelen büyük bir depremle Tanrı tarafından da onaylandı. İnsanlar depremi farklı krallık ordularının (Frank Krallığı, Lombardlar, Almanlar, İngilizler ve Danimarkalılar) harekete geçmesi gerektiği şeklinde yorumladılar.³⁹

³⁹ Albertus, *age*, s. 3-9.

Willermus ise olay kurgusu olarak Albertus'u tekrar etmekle birlikte bazı farklı noktalara da değinmiştir. Örneğin patrik, açıkça Pierre aracılığıyla batıdan yardım istemekte ve “Grek imparatorluğu bize daha yakın ve akraba olmasına ve size göre daha fazla zenginliklere sahip bulunmalarına rağmen hesaba katamıyoruz. Onların bütün gücü sizin gibi kardeşim, birkaç yıl içerisinde imparatorluğun yarısını kaybettiklerini duymuşsunuzdur”⁴⁰ diyerek Bizans'ın etkisiz durumuna vurgu yapmaktadır. Buna rağmen her iki yazarın kaydında değişmeyen husus, Pierre'in Kudüs'ten yardım isteklerini anlatan bir mektupla dönmesidir. Ancak Albertus, Pierre'in İsa'nın emri üzerine gidip mektubu patrikten aldığı bildirirken Willermus, Pierre'in patrikten mektup yazmasını İsa rüyasından önce isteğini kaydetmektedir.⁴¹

Albertus'un rivayetlerini detaylandıran Willermus, Avrupa'ya dönerek Papa ile görüştüğünü ifade ettiği Pierre'in daha sonraki faaliyetlerini anlatırken Albertus'tan ayrılmakta ve Pierre'i bambaşka bir konuma taşımaktadır. Yazarın kaydına göre Pierre, böylesi önemli bir görevle gelip kendisini bulduğu sırada Papa II. Urbanus, selefi VII. Gregorius (1073-1085) zamanından beri papalık makamını gasbetmiş olan Guibert ile uğraşıyordu.⁴² Ancak yine de Pierre'i dinledikten sonra ona, “zamanı geldiğinde tutacağı yardım sözünü” verdi. Pierre ise papanın herhangi bir hamlesini beklemeden derhal Haçlı seferi çağrısına başlayarak insanları bu teşebbüste yer almaya ikna etti. Willermus, rivayetinin devamında Pierre'i öyle bir noktaya getiriyor ki papa da onun açtığı yoldan yürüyen ve adeta “Pierre'e projesinde yardımcı olan” biri olarak görünüyor:

*Fakat o (Pierre), prensler nezdinde ektiği tohumlarla tatmin olmayıp, kendi projesi için halkın alt tabakalarının dinî şevkini de ateşledi. O, sadık bir elçi olarak bütün ulusların krallıklarına koştu ve yoksulları haberdar edip, dikkatlerini çekti. Ve Rabb, onun inanç gayretini öyle takdir etti ki, teşebbüsleri nadiren sonuçsuz kaldı. Ve gecikmeden onu dağlar arasında takip eden papanın bu konuda ona önemli katkıları olmuştu. Böylece o, bir öncülük görevi yapmış ve önceden zihinleri kolayca kazanabilmeyi sağlamıştı.*⁴³

Anna Komnena'nın hikâyesi ise ilahi bir müdahalenin vukuu hariç, ilk ikisinden tamamen ayrılmaktadır. Buna göre Kudüs'e gitmek için yola çıkan Pierre L'Ermite, Türklerden kötü muamele görmüş ve amacına ulaşmadan zorlukla ülkesine dönmek zorunda kalmıştı. Bunu sindiremeyen Pierre, bu yolculuğu tekrar denemek istemiş ancak tek

⁴⁰ Willermus, *age*, s. 45.

⁴¹ Albertus, *age*, s. 7; Willermus, *age*, s. 45.

⁴² Kilise içinde bir çatışma vardı ve Ravenna Başpiskoposu Guibert, Papa VII. Gregorius ile çatışma halinde olan Alman İmparatoru Heinrich'in (1084-1105) desteğini sağlayarak papalık makamını gasbetmişti. Urbanus, papa seçildikten sonra da bu durum devam etti ve Urbanus, makamına kavuşabilmek için epeyce mücadele vermek zorunda kaldı. Hatta olaylara şahit olan Fulcherius'un kaydına göre Haçlılar, doğuya harekete geçtikleri sıralarda bile Urbanus ve Guibert taraftarları çatışıyorlardı. Willermus, *age*, s. 47-48; Fulcherius, *age*, s. 54-56, 60; William of Malmesbury, hem bu çatışmaya hem de Haçlı seferinin başlangıcına dair ilginç bir kayıt düşmüştür. Buna göre Urbanus, 1095 yılında Alpler'i geçerek Fransa'ya gelmişti. Yolculuğunun görünürdeki sebebi, Guibert'i yenmek ve dağların bu tarafındaki kiliselerde otoritesini kurmaktı. Ancak papanın Bohemond'un tavsiyesiyle Avrupa'nın tamamını Asya'ya düzenlenecek bir sefer için harekete geçirmek niyeti bilinmiyordu. Bunun sonucunda papa Roma'ya; Bohemond ise İlyria ve Makedonya'ya hâkim olacaktı. Malmesbury, *age*, s. 356.

⁴³ Willermus, *age*, s. 48.

başına yolculuk yapamayacağına karar vererek vaazlarına başlamış ve Kudüs'e büyük bir yolculuğun yapılmasını temin etmişti. Vaazlarında insanlara şu şekilde sesleniyordu: "Tanrısal bir ses, bana, Fransa'daki tüm kontların önünde şunu duyurmamı buyurmuştur ki, (kontların) her biri, Kutsal Mezar'da saygı duası etmek için yurtlarından ayrılmalıdır ve hem bütün güçleriyle, hem de içlerinin bütün ateşiyle, Kudüs'ü Agarenos'lardan (Türklerden) kurtarmayı, kendilerine görev edinmelidir."⁴⁴

Peki, mezkûr yazarlar neden böyle bir hikâyeye ihtiyaç duymuşlardır? Zira bu kayıtlarda pek çok soru işareti ve açmaz bulunmaktadır. İlk akla gelen soru, Pierre L'Ermite gerçekten Kudüs'e bir hac ziyaretinde bulunmuş mudur? Görüldüğü üzere Albertus ve Willermus'un, onun Kudüs ziyaretini çok canlı tasvir etmelerine karşın Birinci Haçlı Seferi'ne katılarak eserlerini kaleme alan yazarların hiç biri böyle bir olaydan kesinlikle bahsetmemişlerdir. Anna Komnena da onun bir hac teşebbüsünde bulunduğunu ancak bunu başaramayıp dönmek zorunda kaldığını kaydederek şüpheleri artırmıştır. Ayrıca Alexiad'daki kayıtlarda en dikkat çeken husus, Pierre'nin kurnazlığıdır. Zira tek başına yapamadığı bir yolculuğu, daha geniş bir katılımı Türklerden zarar görmeden gerçekleştirmek istemesi ve bunun dünya tarihine damga vuran büyük bir olaya evrilmesi, tam bir başarıdır. Rivayetlerdeki tanrısal ses ise dinî duygulara hitap ederek olayı ilahi bir menşee dayandırmak çabasının ortak bir motiftir.

Yaşadığı iddia edilen hac zorlukları, tüm kaynaklara yansımış olmakla beraber Albertus ve Willermus'ta abartılı bir yere sahiptir. Albertus, anlatımına Kudüs'e yapılan hac ziyaretleri esnasındaki zorlukları ve Müslüman hâkimiyetinde yaşayan Hıristiyanların acınası halini tasvir ederek başlarken; Willermus, İslam fetihlerini ve Hıristiyanların gördükleri zulmü uzun uzadıya anlatmıştır.⁴⁵ Buna karşılık muasır kaynaklar, Kudüs'ün kurtarılmasına ve Türklerin yükselen gücünün genel manada Hıristiyanlığı tehdit etmesine yoğunlaşmışlardır. Bu noktada Kudüs'ün kurtarılması için Pierre L'Ermite'e Haçlı seferini vaaz etme yetkisini kimin verdiği sorusu önemlidir. Zira muasır kaynaklar Pierre'in, papanın Haçlı seferi çağrısı sonrasında vaazlarına başladığını kaydederken; Albertus ve Willermus, papanın, Pierre ile görüşükten sonra harekete geçtiğini ısrarla bildirmektedir.⁴⁶

⁴⁴ Komnena, *age*, s. 303; Ermeni ve Süryani kaynaklarının konuya bir katkılarının bulunmadığı, genel olarak kişi ve olayları birbirine karıştırdıkları görülmektedir. Örneğin Süryani Mihail'in Albertus ve Willermus'un kayıtlarına benzeyen rivayeti ilgi çekici olmakla beraber teyidi mümkün değildir: "Bu zamanda **Saint Gilles** adlı bir Frenk kontu, mukaddes yerlerde dua etmek üzere Kudüs'e geldi. O, Hazreti İsa'nın türbesine girdiği vakit, ondan muayyen vergiden fazlasını talep ettiler. O, bunu vermeyince, dövdüler ve bir güzünü çıkardılar. Prens, çıkan gözünü alıp cebine koydu, beraber Roma'ya götürdü, bütün kontlara gösterdi ve onları Hazreti İsa uğruna tahrik etti." Süryani Mihail, *Süryani Patrik Mihail'in Vakayinamesi (1042-1195)*, Çev. Hrnt D. Andreasyan, TTK'da Yayınlanmamış Nüsha 1944, s. 44; Aynı olayı kaydeden Müverrih Vardan, isim vermeden "Frenk milletinden bir kont" ifadesini kullanıyor. Müverrih Vardan, "Türk Fütuhât Tarihi (889-1269)", Çev. Hrnt D. Andreasyan, *Tarih Semineri Dergisi*, I / 2, İstanbul 1937, s. 186-187.

⁴⁵ Albertus, *age*, s. 7; Willermus, *age*, s. 27-43.

⁴⁶ Haçlı seferi propagandasında dinî motifler öne çıkarılmış ve Doğu Hıristiyanlarının sözde Müslüman zulmü altında buldukları dile getirilerek insanlar sefere ikna edilmiştir. Ancak İslam hâkimiyetinde yaşayan Hıristiyanların durumunun kötü olmadığı bilinen bir gerçektir. Bkz. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, I, s. 16-17 vd.; Ergin Ayan, "Fatimiler, Selçuklular ve Haçlılar Arasında Kudüs", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, II / 1 - 2019, s. 1-12; Claude Cahen, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, Çev. Mustafa Daş, Yeditepe Yay., İstanbul 2010, s. 17, 19; Peter M. Holt da Haçlı seferine vesile olacak bir sebebin bulunmadığını; zaman zaman Ortodoks Hıristiyanların şüpheleri üzerlerine çektiklerini ancak diğer kilise mensuplarının daha iyi durumda olduklarını; hatta

Ancak Pierre'i seferi organize etmesi için bizzat İsa'nın görevlendirmiş olduğunu kabul etmek, papanın ikinci plana itilmesi anlamına gelir. Bu durumda Papa Urbanus'un çabalarıyla⁴⁷ hayata geçirildiği bilinen Haçlı seferinde başka bir "organizatör" karşımıza çıkar ve Willermus'un da dediği gibi Pierre'e "projesinde yardım eden" bir papa ile karşılaşırız. Buna karşılık trajik hikâyesini bildiğimiz Pierre, ana kaynaklar ve birçok araştırmada bu kadar sivrilmemekte; sebep ve sonuçlarıyla Ortaçağa damga vuran böylesi bir olayda Papa Urbanus, sefere liderlik eden asiller ve papanın temsilcisi sıfatıyla Le Puy Piskoposu Adhemar de Monteil öne çıkmaktadır. Nitekim Albertus ve Willermus'un aksine ana kaynaklar, bizzat papanın başpiskopos, piskopos ve papazları yanına alarak Alpler üzerinden harekete geçtiğini ve heyecan uyandıran vaaz ve nasihatlerde bulunduğunu yazmakta; Pierre L'ermite'in faaliyetlerini bundan sonrasına tarihlemektedirler.⁴⁸

Bu çelişkiler, Haçlı seferi fikrinin doğuşuna biraz daha yakından bakmayı gerekli kılmaktadır, çünkü basit bir keşişin projesi olmadığı açık olan böylesi bir büyük olayın tarihi altyapısı önemlidir. Tarih yazımında Haçlı seferlerinin fiilen Papa Urbanus'un Clermont'taki çağrısıyla başladığı kabul edilmektedir. Ancak Albertus ve Willermus'un bu işi başlatan kişi olarak Pierre'i göstermeleri bir kenara bırakıldığında Papa Urbanus'un dahi orijinal bir fikir beyan ettiği iddia edilemez. Zira 900'lü yılların başından beri faaliyet gösteren Cluny Tarikatı'nın hacıları finanse etmesi ve güvenli bir yolculuk için menziller kurması, Hristiyanların Kudüs ile olan bağlantılarını koparmamalarını ve Kudüs'ü kurtarma fikrinin taze tutulmasını sağlamıştı.⁴⁹ Bunun yanı sıra İspanya'da başarıyla hayata geçirilen "reconquista (yeniden fetih)" hareketi de Kutsal Savaş fikrinin şekillenmesine katkı sağlamış ve bu başarıların doğuya teşmiline zemin hazırlamıştı.⁵⁰ Ayrıca Bizans İmparatoru VII. Mikhael ve Papa VII. Gregorius haberleşmesi de bu konuda güzel bir örnektir: Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi ile zor günler yaşayan Bizans'ın 1074'te batıdan ücretli asker talebinde bulunması üzerine Papa VII. Gregorius, askerî yardım vaadinde bulunarak kiliseler arasındaki ayrılığı ortadan kaldırmak istemişti. Papa'nın imparatora "bizzat kendisinin kumanda edeceği bir orduyla Doğu Hristiyanlarını Müslümanların zulmünden kurtarmayı taahhüt etmesi" ve buna karşılık imparatorun, papalığın her türlü siyasi otoritenin üzerinde olduğunu ilanı, atılan önemli adımlardı. Ancak bu girişim, Alman Kralı IV. Heinrich'in muhalefeti dolayısıyla hayata geçirilemedi.⁵¹ Bizans'ın en büyük zaaflarından olan ücretli

bunların Bizans hâkimiyeti yerine Selçukluların tercih ettiklerini bildirmektedir. P. M. Holt, *Haçlılar Çağı, 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakın Doğu*, Çev. Özden Arıkan, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2003, s. 16.

⁴⁷ Bizans'ın Kudüs konusunda hassasiyetinin bulunmadığı bir ortamda Papalık, Müslümanlara karşı kutsal bir savaş anlayışını temin etmek ve Malmesbury'nin de dile getirdiği üzere dünyevi hâkimiyet alanını genişletmek istiyordu. Cahen, *age*, s. 70-72.

⁴⁸ Anonim Haçlı Tarihi, s. 49-50; Fulcherius'un kayıtları çok gerçekçidir zira papa, o dönemki sıkıntılı müşahede ederek vaazlarına başlamıştı. Hem ruhaniler hem dünyevi liderler arasında yaşanan çatışma, adaletsizlik, insanların birbirinin mallarını çalması / tahrip etmesi gibi sorunlar Avrupa'da asayiş ortadan kaldırmıştı ve kilise düzen bozukluğuna çare bulmaya çalışıyordu. Diğer taraftan Türkler Anadolu'ya hâkim olarak Bizans başkentini sıkıştırıyorlardı. Fulcherius, *age*, s. 45-47; Guibert, *age*, s. 35, Ordericus, *age*, s. 63-64.

⁴⁹ Runciman, *age*, s. 36-39.

⁵⁰ Runciman, *age*, s. 71-72.

⁵¹ Runciman, *age*, s. 77-78; Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s. 2, Papa VII. Gregorius'un bu çabası, Haçlı seferlerinin ilk örneği sayılabilir. Ancak onun Hristiyanların silahlandırılmasıyla ilgili fikirleri aşırı bulunduğu için tepkiyle karşılandı ve herhangi bir girişim yaşanmadı. Bu işi başaran kişi ise Papa II. Urbanus oldu. Asbridge, *age*, s. 38-39,

askere bağımlılık, İmparator Aleksios döneminde de ciddi bir sorun teşkil ediyordu. Aleksios'un Papa II. Urbanus'a başvurarak ücretli asker talebini yinelemesi, Urbanus'a aradığı fırsatı verdi.⁵² Bu talebi başka bir açıdan ele alan papa, Bizans'a askerî yardımda bulunmak yerine büyük bir sefer organize etti.⁵³ Bu bağlamda tamamen Papa Urbanus'a bile mal edilemeyecek böylesi büyük bir hareketi, İsa'nın muhatap aldığı (!), sıradan bir keşişin fikri olarak lanse etmek, tarihi gerçeklerle bağdaşmamaktadır.

Albertus ve Willermus'un anlatımı, Papa II. Urbanus'un seferin organize edilmesindeki rolünün ne olduğu sorusunu ön plana çıkarmaktadır, zira mezkûr yazarların Pierre'in Kudüs'teki zulmü müşahade ettiği ve bunları papaya anlatması üzerine papanın konuya ilgi duyarak harekete geçtiği bilgisi tutarlı görünmemektedir. Başka bir ifadeyle Papa Urbanus'u bu işin bu kadar dışında tutmak, Albertus ve Willermus'un inandırıcılığını azaltırken; Anna Komnena'nın papanın adını hiç anmaması kayıtlarını geçersiz kılmaktadır.⁵⁴ Nitekim Papa Urbanus'un Clermont'taki konuşması incelendiğinde onun Bizans, İslam Dünyası ve Avrupa'da yaşananlardan bihaber olmadığı derhal fark edilecektir. Burada papa, Türklerin Marmara kıyılarına kadar ulaştıklarını ve Müslüman zulmü altında yaşamının ne kadar zor olduğunu özellikle dile getirmişti.⁵⁵ Tüm muasır kaynakların bildirdiğine göre papa, bunları, Pierre L'Ermite'ten aldığı bilgiler doğrultusunda da söylememişti. Kaldı ki Willermus bile papanın bu konudaki bilgi düzeyini Clermont öncesinde düzenlenen Piacenza Konsili'ne dair kayıtlarında ifade etmekte; Hristiyanların

---

Aydın Usta, *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri -Müslüman-Haçlı Siyasi İttifakları-*, Yeditepe Yay., İstanbul 2008, s. 38; Papa VII. Gregorius'un, İspanya'daki başarıları Türklere karşı da elde etmek ve bunun sonucunda Bizans'a üstünlüğünü kabul ettirmek gibi büyük hedefleri vardı. O, bunu başaramamışsa da bu fikir hiç unutulmadı ve II. Urbanus tarafından hayata geçirildi. Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri", *Tarih Dergisi*, XXXV (Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Hatıra Sayısı), İstanbul 1994, s. 69.

⁵² Avrupa'yı Haçlı seferine zorlayan birçok sebep vardı ve düzen bozukluğuna çare bulmak için sorun çıkarılanların uzaklaştırılması gerekiyordu. Avrupa'ya uzun yıllardan beri açlık, yoksulluk, topraksızlık ve kargaşa hâkimdi. Bu şartlar altında Bizans'ın yardım isteği ile bir fırsat doğmuş oldu. Demirkent, *age*, s. 1; Halkın Seferi'ni "İlkel Haçlı Seferi" ve "Toplu Göç" olarak niteleyen Cecile Morrisson da Avrupa'daki doğal afet, kıtlık ve salgın hastalıklara dikkat çekmektedir. Cecile Morrisson, *Haçlılar*, Çev. Nermin Acar, Dost Kitabevi, Ankara 2005, s. 26; Guibert'in de Haçlı seferi öncesine dair çizdiği resim gayet olumsuzdur: Avrupa'ya çok zenginler arasında bile etkili olan genel bir kıtlık; kavga, asayişsizlik ve tahripkârlık hâkimdi. Guibert, *age*, s. 39-40.

⁵³ Runciman, *age*, s. 81-82; Demirkent, *age*, s. 2-4; Aynı Yazar, *agm*, s. 69-70; Kaleli, *age*, s. 78-81, 177-178 vd.; Claude Cahen'in de ifade ettiği üzere Aleksios, vazife vermeye alışkın olduğu ücretli asker temininin peşindeydi ve kendisinden bağımsız davranacak böylesi büyük bir gücü kesinlikle istememişti. Cahen, *age*, s. 75.

⁵⁴ Peter Charanis de Anna Komnena'nın Haçlı seferini Pierre'in vaazlarına bağlayarak papayı tamamen görmezden gelmesini anlaşılmasız bulmaktadır. Peter Charanis, "Byzantium, the West and the Origin of the First Crusade", *Byzantion*, XIX / 1949, s. 32.

⁵⁵ Clermont Konsili'ne katılmış olması muhtemel olan Fulcherius, papanın Haçlı seferi çağrısını ayrıntılı bir şekilde kaydetmiştir. Papanın, Bizans'ın yardım taleplerine ve Türkler karşısındaki acziyetine özellikle değindiği görülmektedir. Fulcherius, *age*, s. 50-51; Ayrıca Bkz. Willermus, *age*, s. 50-54; Ordericus, *age*, s. 64-67 vd.; Guibert, *age*, s. 35-39; Urbanus'un, seleflerinin düşüncesini hayata geçirme niyetinde olduğu göz önüne alındığında ona harekete geçmesi için aradığı fırsatı Pierre'den ziyade Aleksios'un verdiğini düşünmek daha makuldür. Ancak Urbanus, Bizans'ın zor durumunu uzun uzadıya tasvir etmişse de sözü ustalıklarla Kutsal Topraklar'a getirmeyi bilmiştir. Üstelik papa, olaylara o kadar vakıftır ki Kudüs'te o an bir olumsuzluğun olmadığını, yani elinde bir suçlama argümanının bulunmadığını da farkındadır. Bu yüzden Thomas Asbridge'nin "hayali iddialar" olarak tanımladığı yalanlarına başlayarak Türk ve Müslümanları kötü resmetmeye başlamıştır. Asbridge, *age*, s. 54-57.

kötü durumunun papa tarafından dile getirildiğine yer vermektedir.⁵⁶ Bu durumda, Pierre L'Ermite'in Papa Urbanus ile gerçekten görüşüp görüşmediği sorgulanmalıdır. Tüm muasır kaynaklar, Pierre'in Papa'nın çağrısı üzerine harekete geçtiğini ittifakla bildirmelerine karşın hiçbiri, onun papa ile görüştüğüne dair bir kayıt düşmemiştir. Keza aşağıda görüleceği üzere yetkin modern araştırmalarda da Papa Urbanus – Pierre L'Ermite görüşmesi ya kabul görmemiş ya da şüpheyle karşılanmıştır. Dolayısıyla Le Puy Piskoposu Adhemar, Toulouse Kontu Raymond ve diğer dünyevi güç sahipleriyle fikir alışverişinde bulunan papanın, Pierre gibi sıradan bir keşişi muhatap alması hatta onun telkinleriyle harekete geçmesi inandırıcı değildir. Ancak Willermus'un, Pierre'in Clermont Konsili'ne katıldığını anlatan ve modern tarih yazımında öne çıkarılan kaydında şu ifadeler yer almaktadır: “(...) onların (Doğu Hıristiyanları) nasıl sıkıntılar içinde bulduklarına bazılarımız görgü şahidi olmuştur, ayrıca aramızda bulunan muhterem Peter (Pierre) vasıtasıyla aldığımız mektup bunları bildiriyor.”⁵⁷

Modern tarih yazımında belirgin farklılıklara neden olan Albertus, Haçlı seferine katılmak istemiş fakat buna muvaffak olamayınca Haçlıların faaliyetlerini yazarak bu özlemine gidermeye çalışmıştır. Yani olayların şahidi olmayan yazar, eserini doğudan gelenlerin anlattıklarına ve ulaşan haber ve raporlara dayanarak kaleme almıştır.⁵⁸ Zaten Birinci Haçlı Seferi'nin muasır kaynaklarıyla karşılaştırdığımızda anlatımının zenginliği, derhal fark edilmektedir ki bu da onun şifahi haberleri yoğun bir şekilde kullandığına işaret eder. Nitekim Alman tarihçi Heinrich von Sybel, Antakya Şansonu'nu esas alarak Pierre'i seferin organizatörü ve Godefroi'yi de seferin komutanı gösteren kişinin Albertus olduğunu ve sonrakilerin de bu tutumu devam ettirdiğini; ancak Pierre ve Godefroi'in kendilerine yakıştırılan bu sahte ihtişamdan mahrum olduklarını yazmaktadır.⁵⁹ Ayrıca yazar, Pierre'in ön plana alınıp papanın arka plana itilmesini, Albertus'un dinlediği hikâyelerden fazlaca etkilenmesine bağlayarak kayıtlarını “mistik geleneğin bir parçası” olarak görmek gerektiğini vurgulamaktadır.⁶⁰ Keza Albertus'un, eserini 1130 yılında yazdığını ve Haçlı seferinin öncesinde Pierre'e dair yazdıklarının “güvene layık olmadığını” belirten Steven Runciman⁶¹ da onun sözlü anlatımdan çok fazla etkilendiğine dile getirmektedir.

Konuyu değerlendiren Ahmet Refik Altınay, “bu efsanenin mutaassıb Hıristiyanların pek ziyade hoşlarına gittiğini”⁶² ifade ediyorsa da Albertus'un, farklı bir maksatla bu mistik anlatımı benimsemiş olabileceği de akla gelmektedir. Bu bakımdan dönemin siyasi

⁵⁶ Willermus, *age*, s. 49; Aleksios, Mart 1095'teki Piacenza Konsili'ne temsilcilerini yollayarak yardım talebini yinelemişti. Dolayısıyla doğuda yaşananlardan genel manada haberi olan papa, konsilde, yardım isteyen Doğulu Hıristiyanlara yardım götürme gerekliliğini dile getirmiştir. Fulcherius, *age*, s. 50; Demirkent, *age*, s. 3-4.

⁵⁷ Willermus, *age*, s. 53.

⁵⁸ Albertus, *age*, s. 3.

⁵⁹ Sybel, *age*, s. 61; Antakya Destanı'nda Pierre, seferin mimarı ve başlatıcısı olarak gösterilir. Alfred Foulet, “The Epic Cycle of the Crusades”, *A History of the Crusades*, VI, The University of Wisconsin Press, Madison 1989, s. 103; Douglas O. Chappell, *The “People’s Crusade” as a Separate and Integral Element of the First Crusade*, (Unpublished Master Thesis), USA 2015, s. 15.

⁶⁰ Sybel, *age*, s. 226; Conor Kostick de papa ve Pierre'in faaliyetlerinin hiçbir şekilde bağdaştırılmadığını ve papanın faaliyetleri ortada olduğuna göre Albertus'un sözlü (manzum) gelenekten etkilenerek bu kayıtları düştüğünü kaydetmektedir. Kostick, *age*, s. 174.

⁶¹ Runciman, *age*, s. 258-259; Albertus ve eseri için Bkz. Susan B. Edgington, “Albert of Aachen”, *The Crusades An Encyclopedia*, I, (Ed. Alan V. Murray), Oxford 2006, s. 25-26.

⁶² Altınay, *age*, s. 39.

durumunu da göz önünde bulunduran İhsan Arslan ve Süleyman Genç'in değerlendirmeleri, Albertus'un bu tavrını açıklamak için faydalı olabilir:

(...) bu iddia, modern Orta Çağ tarihçileri tarafından kabul görmemektedir. Albertus'un diğer tüm çağdaş kronikçilerin aksine neden böyle bir iddia ortaya attığı sorusunun cevabını dönemin siyasî yapısında aramak gerekmektedir. Kendisi de Alman olan Albertus, IV. Henry ile Papa II. Urbanus arasında hüküm süren çekişmede muhtemelen tercihini ırkdaşı imparatorun yanı sıra yapmış, eseri boyunca da gerek Urbanus'un gerekse onun Birinci Haçlı Ordularındaki temsilcisi Le Puy Piskoposu Adhemar'ın rolünü ikinci plana itmiştir.⁶³

Ayrıca Willermus'un, Pierre ile Kudüs Patriği arasında geçen konuşma dolayısıyla Bizans'a dair verdiği bilgiler de benzer bir siyasi tavra işaret etmektedir.

Anna Komnena'nın bu konudaki tavrı daha anlaşılır bir durumdur. Çocukken Haçlı seferine şahit olarak Haçlı liderlerini gören yazarın da dönemin önemli siyasi - dinî olaylarının etkisinden kurtulamadığını düşünebiliriz. Anna Komnena, Bizans ile uzun yıllardır savaş halinde olan Normanların Haçlı seferine katılma maksatlarından şüphe duyduğunu belirtip bunları yererken; Pierre ve taraftarlarının samimi dindarlığına⁶⁴ atıfta bulunmuştur. Papanın adını hiçbir şekilde anmaması da 1054 yılında kiliseleri kesin olarak ayıran dinî kavgaların bir yansıması olmalıdır.

3. Modern Tarih Yazımında Pierre L'Ermite

Pierre L'Ermite'in modern tarih yazımına yansımalarına baktığımızda burada da taban tabana zıt farklılıklar görmemiz mümkündür. Ana kaynaklardaki farklılıklar gibi modern araştırmalarda da Pierre L'Ermite algısı değişmekte; bir kısım araştırmacı onu -Albertus ve Willermus'un rivayetlerini esas alarak- göklere çıkarırken diğerleri onun "sefil ve korkak biri" olduğunda ittifak etmektedir. Hamaset ve dinî coşkudan uzak duran daha gerçekçi yazarların anlatımının Birinci Haçlı Seferi'nin ana kaynaklarına uygun olması şaşırtıcı değildir. Zira bu yazarlar, Albertus ve Willermus'un rivayetlerini ya dikkate almamışlar ya da gerçek dışı bulduklarını beyan etmişlerdir. Buna karşılık sadece mezkûr iki yazarın kayıtlarına odaklananlar ise azizler derecesine yükselttikleri mistik, gizemli, ilahi bir sesle konuşan Pierre L'Ermite'i Haçlı seferinin mimarı olarak sunmuşlardır. Böylece gereğinden fazla parlatılan Pierre L'Ermite ve gereğinden fazla ikinci plana itilen Papa Urbanus vurgusu, hamasetin ve gerçek dışılığın ağır bastığı bir anlatıyı ortaya çıkarmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak Haçlı Seferleri Tarihi üzerine yapılan onca çalışma, Pierre L'Ermite konusundaki karmaşayı içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Nitekim onun Kudüs'e bir hac

⁶³ İhsan Arslan - Süleyman Genç, "Albertus Aquensis'in Historia Ierosolimitana Adlı Eserine Göre I. Haçlı Seferi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, X / 51 - 2017, s. 232; Aynı şekilde Douglas O. Chappell de Albertus'un, IV. Heinrich taraftarı olduğundan, olayları ona taraftar olanların bakış açısından verdiğini düşünmektedir. Chappell, *age*, s. 15.

⁶⁴ Steven Runciman'ın ifadesine göre taraftarları, Pierre'in kendilerini içinde buldukları sefaletten kurtaracağına ve "içinde süt ve bal akan ülkeye" götüreceğine inanıyorlardı. Buna kilisenin, hac yoluyla günahların affolunacağı vaadi de eklenince halk kesiminin ruhi durumu ortaya çıkmaktadır. Runciman, *age*, s. 90; Ancak Willermus, Türkler karşısındaki başarısızlığın müsebbibi olarak gördüğü halk için "inatçı, imanı zayıf, itaatsiz" tabirlerini kullanmaktadır. Willermus, *age*, s. 109.

ziyaretinde bulunup bulunmadığı, papa ile görüşüp görüşmediği, onu vaaz etmesi için papanın görevlendirip görevlendirmediği ya da iyi bir lider olup olmadığı gibi hususlarda bir fikir birliğine varmak mümkün olmamıştır.

XIX. yüzyılın sonlarına kadar Haçlı seferini başlatanın Papa II. Urbanus değil de Pierre L'Ermite olduğuna dair genel bir kanı mevcuttu.⁶⁵ Alan yazında bunun tersi anlatımları bulmak mümkünse de hâkim olan tutum, Albertus ve Willermus'un kayıtlarına dayanarak Pierre'i seferin mimarı olarak göstermekti. Fakat zamanla, Pierre'in papa üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı ortaya çıktı.⁶⁶ Yukarıda değinildiği üzere Pierre L'Ermite'i Haçlı seferlerinin başlatıcısı olarak görmeye neden olan, anlatımını şifahi haber ve manzum ürünlerle zenginleştiren Albertus'un kayıtları ve Willermus'un bunu daha popüler hale getirmesiydi. Ancak Haçlı kronikleri üzerine önemli çalışmaları bulunan Heinrich Hagenmeyer'in 1879'da yayımladığı eser, Pierre'in bu abartılı rolünün büyük ölçüde efsanelere dayandığını kanıtlayarak geçersiz kıldı. Böylece Gesta geleneğine yönelen araştırmacılar, seferin mimarının Urbanus olduğunda karar kıldılar.⁶⁷

Olayların birbiriyle bağlantısı göz önüne alındığında Pierre'in Kudüs'e bir hac ziyaretinde bulunup bulunmadığı kırılma noktasını teşkil etmektedir. Nitekim Pierre'in hac ziyaretiyle ilgili Albertus ve Willermus'un anlatımlarıyla Anna Komnena'nın arasında da bir ittifak bulunmadığı malumdur. Dolayısıyla Anna Komnena'yı referans alan anlatım, Pierre'i yoldan döndürürken⁶⁸ diğer ikisine yönelenler Pierre'e Kudüs'te büyük işler yaptırmaktadır. Ancak modern araştırmalarda onun Kudüs macerası süslenerek aktarılsa da bu konuya dair şüphe ve itirazlarını belirten araştırmacılar da mevcuttur.⁶⁹ Bu durumda Pierre'in hac ziyaretini kabul etmek, başka soru ve şüphelere zemin hazırlamak ve papa ile görüşmediği anlaşılan Pierre'e yüklenen rol, tarihi gerçekliğin dışına taşmaktadır. Örneğin,

⁶⁵ Örneğin Bkz. Michaud, *Haçlı Seferlerinin İlginç Olayları*, s. 80-85; Daniel A. Goodsell, *Peter the Hermit A Story of Enthusiasm*, New York 1906, s. 28-30; John G. Edgar, *The Crusades and the Crusaders*, Ticknor and Fields, Boston 1860, s. 13-16; Estelle Blyth, *Jerusalem and the Crusades*, T.C. & E.C. Jack, London 1913, s. 17-19; Barbara Hutton, *Heroes of the Crusades*, Griffith and Farran, London 1869, s. 14-16; G. E. Sargent, *Sketches of the Crusades*, Henry James Tresidder, London 1860, s. 14-17, 20; James Esq, *The History of Chivalry*, Harper & Brothers, New York 1839, s. 62-66; Peirce, *age*, s. 45-48; Asa H. Craig, *Christian Persecutions*, M. H. Wiltzius Co., Milwaukee 1904, s. 79-80; H. A. Nomiku, *Haçlı Seferleri*, Çev. Kriton Dinçmen, İletişim Yay., İstanbul 1997, s. 22; Charles Mills, *The History of the Crusades for the Recovery and Possession of the Holy Land*, I, London 1822, s. 37-39.

⁶⁶ Steven Runciman, "The First Crusade: Clermont to Constantinople", *A History of the Crusades*, I, The University of Wisconsin Press, Madison 1969, s. 258.

⁶⁷ Chappell, *age*, s. 28; Ancak yazar ileride bu fikri tartışmaya başlayarak Halkın Seferi ile ana Haçlı ordularını birbirinden ayırmaktadır. Hatta Pierre'in Kudüs'ü kurtarmak için vaazlarına Clermont'tan önce başladığını, papanın etki alanı dışında etkili olan Pierre'e IV. Henry taraftarlarının daha yoğun bir şekilde katıldığını ve halkın papa ile Aleksios'un planladıkları seferden farklı bir rota ve zamanlamaya tabi olduğunu yazmaktadır. Chappell, *age*, s. 44-45, 63-64.

⁶⁸ Örneğin; Runciman, *age*, s. 89; Zoe Oldenbourg da Anna Komnena'nın rivayetine dayanarak Pierre'in savaştan ziyade hac ziyaretini amaçladığını düşünmektedir. Zoe Oldenbourg, *The Crusades*, Pantheon Books, New York 1966, s. 50; yazarın böyle düşünmesine orduya benzemeyen Pierre'in takipçilerinin niteliği sebep olmuş görünüyor.

⁶⁹ Pierre'in Kudüs ziyaretine itirazda bulunmayan Râşid Ezer, onun "Filistin'de istediği gibi gezip ibadet ettiğini bir tarafa bırakarak, yerli Hristiyanların pek çok işkence çekmekte oldukları efsanesini yaymasını" hakkaniyetli bulmamaktadır. Ezer, *age*, s. 19-20; Harold Lamb vd. ise şüphelerini belirtiyor. Lamb, *age*, s. 79; Perdios, *age*, s. 23; Jones, *age*, s. 165; Zoe Oldenbourg, Pierre'in hac ziyaretlerinin zorluğunun farkında olduğunu ve dolayısıyla onun haccetmiş olma ihtimalinin bulunduğunu düşünmekle beraber bunu ispatlayacak bir kanıtın bulunmadığını da dile getirmektedir. Oldenbourg, *age*, s. 49.

Kudüs'ten dönen Pierre L'Ermite'in Clermont Konsili öncesinde vaazlarına başladığı, insanları Haçlı seferi fikrine alıştırdığı, papanın da bunu fırsata çevirerek harekete geçtiği veya Pierre ile görüşen papanın onun projesinden yararlanmak istemesi yönündeki düşünceler gerçeği ifade etmemektedir. Nitekim Joseph François Michaud ve diğerleri, Papa II. Urbanus'un, projesine ilgi duyduğu Pierre'i insanları Haçlı seferine hazırlaması için görevlendirdiğini kaydederken;⁷⁰ meşhur İngiliz tarihçi Edward Gibbon, papanın Pierre'in "görmekli tasarımını alkışlayarak genel bir mecliste destekleyeceğine söz verdiğini, sonra onu Kutsal toprakların kurtuluşunu ilan etmeye teşvik ettiğini"⁷¹ yani Pierre'in gelişini bir ganimet bildiğini dile getirmektedir. Rum tarihçi H. A. Nomiku ise daha gerçek dışı bir değerlendirmeyle Pierre'den kendisine ve dinî çevrelere fayda sağlamayı düşünen papanın, bir konsil toplamaya karar verdiğini ileri sürmüştür.⁷² Ancak Clermont öncesinde vaaz verdiğine dair herhangi bir kanıt bulunmayan Pierre'in, sadece konsilde oluşan coşkuyu yayan biri olduğu kesindir.⁷³

Anlatımlarını tamamen gerçeklikten uzaklaştıran bir kısım araştırmacılar ise Pierre L'Ermite'in papadan önce Clermont'ta halka seslendiğini ve bu olay sonrasında papanın meşhur çağrısını yaptığını iddia etmektedir.⁷⁴ Her ne kadar Willermus'un kayıtlarındaki "aramızda bulunan Pierre" ibaresi esas alınsa da bu düşünceyi desteklemek veya açıklamak mümkün olmamaktadır, zira muasır kaynaklarda Pierre'in papa ile görüştüğüne veya Clermont'ta bulunduğu dair bir kanıt yoktur. Bu bağlamda Pierre'i seferin organizatörü olarak görmenin revaçta olduğu bir dönemde Heinrich von Sybel, "Pierre L'Ermite'in Clermont'ta olamayacağını iddia etmekten kendimi alamayacağım" demiş ve Albertus'un rivayetlerinin hayal ürünü olduğunu; dolayısıyla ana kaynaklara yönelmek gerektiğini belirtmiştir.⁷⁵ Keza Rus yazar Zoe Oldenbourg da Pierre'in konseyden önce Roma'ya gitmediğinin ve papa ile hiç görüşmediğinin tarihi bir gerçek olduğunu dile getirmektedir.⁷⁶ Kaldı ki papanın Pierre ve vaazları hakkındaki düşünceleriyle ilgili hiçbir kayıt da yoktur.⁷⁷

⁷⁰ Michaud, *age*, s. 83; Goodsell, *age*, s. 32; Edgar, *age*, s. 16; J. Mombert, *A Short History of the Crusades*, D. Appleton and Co., New York 1894, s. 21; Hutton, *age*, s. 16; Frederic Duncalf ise bu görevlendirmenin bir ihtimal olduğunu dile getiriyor. Duncalf, *age*, s. 442.

⁷¹ Gibbon, *age*, s. 11.

⁷² Nomiku, *age*, s. 23; George W. Cox'un değerlendirmesine göre papa tarafından görevlendirilen Pierre'in vaazları etkili olmuş, toplum, Clermont'a hazır hale gelmiş ve dolayısıyla Pierre, papanın işlerini kolaylaştırmıştı. George W. Cox M. A., *Haçlı Savaşları Tarihi*, Çev. İhsan Duru, Ark Yay., İstanbul 2018, s.45-47; Keza J. Mombert de vaazlarıyla etkili olan Pierre'in Urbanus'a Kutsal Mezar ve Kutsal Savaş'ın yolunu açtığını / hazırladığını kaydederken; Charles Mills, Pierre'in anlattıklarını papanın Bohemond ile görüştüğünü ve onun da bunu tasvip ettiğini yazmıştır. Mombert, *age*, s. 22; Mills, *age*, s. 39.

⁷³ Denton, *age*, s. 330; James M. Ludlow'un ifadesiyle Pierre'i, başkaları tarafından belirlenen bir projeden esinlenen ve bunu yayan biri olarak kabul etmek gerekmektedir. Ancak onun, sefere katılım konusunda yaptığı katkıyı da göz ardı etmemek gerekir. Ludlow, *age*, s. 72-73; Christopher Tyerman, *The Crusades: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, New York 2004, s. 22; Pierre L'Ermite efsanesine inanmayan T. A. Archer, papanın, Haçlı seferini basit bir papaza devretmiş olma ihtimalini makul bulmamaktadır. T. A. Archer, *The Crusades the Story of the Latin Kingdom of Jerusalem*, G. P. Putnam's Sons, New York 1900, s. 26.

⁷⁴ Goodsell, *age*, s. 36-37; Nomiku, *age*, s. 23.

⁷⁵ Sybel, *age*, s. 350; Runciman, *age*, s. 89; Demirkent, *age*, s. 11-12; Archer, *age*, s. 26; Ludlow, *age*, s. 72.

⁷⁶ Oldenbourg, *age*, s. 78.

⁷⁷ Runciman, *age*, s. 90.

Buradan hareketle Pierre'in kendi inisiyatifi ile vaazlar vermeye başladığını kabul edebiliriz.⁷⁸

Dikkat çeken bir diğer husus da Pierre'in hedef kitlesinin alt tabakaya mensup askerî vasfı olmayan insanlardan oluştuğu ve etki alanının kısıtlı olduğudur. Ancak tüm araştırmacıların hemfikir oldukları üzere Pierre'in, bu kalabalıklar üzerinde etkisi oldukça büyüktü. Alanın önemli isimlerinden Thomas Asbridge'nin tabiriyle “günümüz standartlarında bir serseri sayılabilecek Pierre”, daha o zamanlar bir “peygamber” gibi algılanmış ve Balkan topraklarına kadar kitlesi üzerinde tam bir otoriteye sahip olmuştur.⁷⁹ Pierre'i daha makul ölçülerde değerlendiren Steven Runciman da “yüzü, üzerine bindiği ve halk tarafından hemen hemen kendisi kadar hürmet gören eşeğinin suratına şaşılacak kadar benzeyen” bu adamın insanlar üzerindeki etkisini “aşağılık görünüşüne mukabil kendisinde insanların ruhlarını harekete getiren bir kudret vardı; üstünden nev'i şahsına özgü bir kudret fişkırır gibi idi” sözleriyle dile getirmiş; Işın Demirkent de aynı düşünceyi paylaşmıştır.⁸⁰

Ancak bu gerçeği uç boyutlara taşıyan araştırmacılar, yüceltici bir tutumla hareket ederek Haçlı seferinde itibar kaybına uğrayan Pierre'i aklamaya çalışmışlardır. Bunun en bariz örneği, Pierre'in firarıyla ilgili anlatımdır. Zira Pierre'in Antakya'da ordudan kaçışına ilişkin başta Anonim Gesta olmak üzere dönem kaynaklarındaki kayıtlar tartışma konusu yapılmış ve Jean Flori, Pierre'in kaçışıyla ilgili verilen bilgileri şüpheli bulmuştur. Wilhelm ve Guy the Red'in firar ettiğini kaydeden Radulphus'u esas alan Flori, Guy'un daha sonra önemli biri haline geldiğinden “Gesta Francorum yazarının böylesine önemli bir kişinin ismini mütevazı keşif Pierre'in ismiyle değiştirmeyi tercih etmiş olabileceğini” iddia etmiştir.⁸¹ Ancak modern araştırmaların Pierre'i aklama gayretlerine rağmen, Pierre'in firar etmesiyle birlikte eski konum ve itibarını kaybettiği kesindir. Bu konuda Aydın Usta, Pierre gibi kült⁸² bir şahsiyetin firarını hayret verici bulmuş; ordunun psikolojisini bozacağından korkulduğu için peşine düşüldüğünü ve önceki faaliyetlerine binaen affedildiğini belirtmiştir. Fakat bu davranışıyla gözden düşen ünlü vaiz, geçmişteki saygınlığını bir daha kazanamamıştır.⁸³

Üzerinde durulması gereken başka bir husus ise Pierre'in liderliğidir ki onun bunda ne denli başarılı olduğu tartışmaya açık bir konudur.⁸⁴ Ancak genelde tercih edilen,

⁷⁸ Simon John, *Godfrey of Bouillon*, Routledge, New York 2018, s. 93.

⁷⁹ Asbridge, *age*, s. 61; Kaleli, *age*, s. 194-195; Güray Kırpık, *Doğunun ve Batının Gözünden Haçlı Seferleri*, Selenge Yay., İstanbul 2009, s. 59.

⁸⁰ Runciman, *age*, s. 89; Demirkent, *age*, s. 11.

⁸¹ Flori, *agm*, s. 948; Ancak yazar başka bir yerde Pierre'e bu görevin verilmesinin bir sebebi olduğunu, zira yeteneksizliği ve yüz kızartıcı bir şekilde kaçmış olmasının onu itibarsızlaştırıp gözden düşürerek güvenilmez ve şüpheli biri haline getirdiğini kaydetmişti. Flori, *agm*, s. 946; Conor Kostick, Flori'nin fikrini benimsemiş olsa da “eğer Pierre Ocak ayında kaçmış bile olsa Haziran ayında elçiliğe getirilecek kadar itibarını tekrar kazanmış olmalı” demekle ihtiyatlı davranmıştır. Conor Kostick, *The Social Structure of the First Crusade*, Brill 2008, s. 126-127.

⁸² Nitekim “cennetten geldiğini iddia ettiği bir mektup taşıyan Pierre” bile kuşatmadan kaçıp evine dönmek istemişti. Thomas F. Madden, *The Concise History of the Crusades*, Rowman & Littlefield, United Kingdom 2014, s. 26.

⁸³ Aydın Usta, *Haçlı Hikâyeleri*, Yeditepe Yay., İstanbul 2017, s. 27-28.

⁸⁴ Örneğin Douglas O. Chappell, Pierre L'Ermite'i Peter G. Northouse'nin *Leadership Theory* adlı eserindeki kıstaslara dayanarak değerlendirmekte ve onun başarılı bir lider sayılabileceği sonucuna ulaşmaktadır. Yani yazar, Pierre'i tam başarılı bulmasa da Balkanlar'daki kayıpları en aza indirmek için verdiği çabayı, ordusunu teşvikini ve imparatorun orduyu iase için istediklerini takdire şayan bulmaktadır. Ancak Pierre'in, taraftarlarını kontrol etmekte zorlandığını hatta bu kontrolü kaybettiğini itiraf etmişse de o da başarısızlığı asi, yağmacı güruha havale / fatura

kaynakların da yaptığı gibi⁸⁵ Pierre'in kitesinin disiplinden yoksun, kural tanımayan, yağmacı bir güruh olduğu şeklindeki kolaycı yaklaşımdır. Buna karşılık onun sadece hitabetinin etkisiyle insanları sonu ölüm olan bir maceraya sürüklemesini bir başarı kabul etmeyen yazarların eserlerinde Pierre, gerçeğe daha uygun değerlendirilmektedir. Örneğin Steven Runciman, Pierre'in bir lider olarak olaylara hâkim olamadığı kanaatindedir. Bu durum, henüz 20 Haziran'da ulaştıkları Semlin'de gün yüzüne çıkmıştı. Ayakkabı alışverişinde yaşanan küçük bir kavga, büyük bir savaşa dönüşmüş ve Pierre'in itirazlarına rağmen 4 bin kadar Macar katledilip büyük bir tahribat yapılmıştı. Yine Sofya yakınlarında yaşanan çatışmalar esnasında ordunun önünde ilerleyen ve durumdan haberdar olmayan Pierre, her ne kadar hızla geri dönüp çatışmaları sonlandırmaya çalışmışsa da olaylara hâkim olamamıştı. Anadolu'ya geçiş ile birlikte Rinaldo liderliğinde İtalyan ve Almanların bağımsız davranmaları, Pierre'in taraftarları üzerindeki etkisinin daha da zayıflamasına ve ciddi bir otorite sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştu.⁸⁶ Bu bağlamda Pierre'in Haçlı seferini organize ettiğini her fırsatta dile getiren Michaud da onun aslında başarısız olduğunu şu sözleriyle itiraf etmektedir: “bahsi geçen Pierre, bu olayı becerikli diliyle hazırladıktan sonra ziyaretçiler kalabalığı içinde kaybolarak nihayet kendi eseri olan bu muharebeler arasında nüfuz elde etme, kendi nefisini tatmin etme değil, varlığını bile belli edemedi.”⁸⁷

Taraftarlarını ölüme sürükleyen Pierre'in başarısızlığı, ana Haçlı ordusuna katıldıktan sonraki faaliyetlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Antakya'daki kaçışıyla karizmasını diplere çekmişse de Haçlı liderleri, ayak takımı, yağmacı, yamyam ve fakirler üzerinde sahip olduğu etki nedeniyle bunlarla ilgili işleri Pierre'e havale etmişlerdir.⁸⁸ Raimundus'un Arka Kalesi'nin kuşatmasına dair yukarıda zikredilen kaydı bunun açık delilidir. Keza Harold Lamb da ayak takımının lideri olarak görülen Pierre'in konumunu, kuşatmada nasıl bir yol izleneceğiyle ilgili yapılan liderler toplantı vesilesiyle dile getirmektedir. Haçlı liderlerinin önem sırasına göre oturma planını tasvir eden yazar,⁸⁹ sözlerine şu şekilde devam etmektedir: “yarım dairenin önünde daha alt seviyedeki baronlar oturur ya da ayakta dururdu. Aralarında,

---

etmiştir. Ayrıca yazarın, değerlendirmelerine Albertus, Fulcherius ve Anna Komnena'nın eserlerindeki kayıtları esas almış olması da dikkat çekicidir. Douglas O. Chappell, “Leadership Style of Peter the Hermit During the First Crusade”, University of the Cumberland, 2017, s. 1-14.

⁸⁵ Anna Komnena'nın kaydına göre imparator, tavsiyelerini dinlemediği için Pierre'e kızmıştı. Buna karşılık Pierre, akıllarına eseni yaparak Türklerin elinde can verenleri suçlamış ve Efendimiz, bu “hırsız” ve “eşkıyaların” Kutsal Mezar'da saygı duası etmelerini istemedi açıklamasında bulunmuştur. Komnena, *age*, s. 308.

⁸⁶ Runciman, *age*, s. 97-101; Kostick, *The Siege of Jerusalem*, s. 10; Nitekim Willermus, halkın Balkanlar'daki faaliyetlerini anlatırken bu durumu gözler önüne sermektedir. Bkz. Willermus, *age*, s. 62-64; Otorite sorununa değinen Peter Tudebodus da Haçlıların taşkınlıklarını dile getirmekte ve Halkın Seferi'nin sonunu getiren olaylara değinerek “bu esnada Pierre L'Ermite, ne emirlerine itaat eden ne de nasihatlerine kulak veren, münakaşa halindeki toplulukların aralarını bulamadığından Konstantinapol'e dönmüştü” diye yazmaktadır. Peter Tudebodus, *age*, s. 64.

⁸⁷ Michaud, *age*, s. 129.

⁸⁸ Conor Kostick'in değerlendirmesine göre Anadolu'daki yenilgiye kadar başrol oynayan Pierre, bundan sonra diğer liderlerin gölgesinde kaldı. Savaşı olmayan unsurlar üzerinde hala etkisi bulunmakla beraber elinde, kendisine tanınan statü dışında başka bir şeyi yoktu. Kostick, *age*, s. 133.

⁸⁹ Lamb, *age*, s. 158-159.

yitirilmiş bir Haçlı savaşının hayaleti, Keşiş Pierre, kirli cübbesi içinde yer alıyordu. Söyleyecek bir şeyi yoktu, çünkü artık sadece ayak takımının lideri idi.”⁹⁰

Tüm bu menfi örnek ve açıklamalara rağmen Pierre, çabucak gözden çıkarılmış biri değildir. Bu noktaya dikkat çeken Marilyn Tyler Waggoner, Albertus’un, “meydana getirdiği Pierre L’Ermite efsanesini” anlatırken ona itibar kazandırma gayretine düştüğünü zira kesinlikle sıradan bir papaz olmayan Pierre’in ordusunu kaybettiğini, bir maskaraya dönüştüğünü ve alay konusu haline geldiğini düşünmektedir.⁹¹ Ancak Albertus’un bu tutumu, Pierre L’Ermite konusunda araştırmacıların şüpheye düşmelerine neden olmuştur.⁹² Bu şüphe de William Denton’un ifadesiyle -artık Urbanus’un Haçlı seferinin mimarı olduğuna emin olsak bile- “Pierre’in efsanesinin ilk Haçlı seferinin hikâyesine dönüşmesinden ve bu inancın uzun yıllar devam etmesinden” kaynaklanıyor olmalıdır.⁹³

Günümüzde artık Haçlı seferinin papanın inisiyatifi ile ortaya çıktığı ve Pierre’in bu coşkuyu yayan biri olduğu kabul görmektedir. Öncelikle Papa Gregorius’un bu konuda altyapı oluşturduğu ve onun “Kutsal Savaş” çağrısının Clermont’un habercisi olduğunu düşünebiliriz.⁹⁴ Peter M. Holt, Papa Urbanus’un çağrısının, zannedildiği gibi sıradan bir keşişin etkili sözlerinin ürünü olmadığını, sağlam bir altyapısı bulunduğunu, “onlarca yıldır gelişmekte olan papalık politikalarının tek bir kanalda toplanmasını temsil ediyordu” sözleriyle açıklamış; bunun papalığın, Bizans, Batılı hükümdarlar ve Normanlarla olan ilişkileriyle bağlantılı olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla Urbanus, karışık dinî kavga ve siyasi hesapların; Pierre ise “karizmatik ve akıldışı unsurun” temsilcisiydi.⁹⁵

Temel problemimize, yani Haçlı Tarihi yazımında Pierre’nin rolü ve imajına dönecek olursak, mezkûr yüzyılda Pierre’in, demagog, vizyon sahibi hatta aziz olarak tanımlandığına bile şahit oluruz.⁹⁶ Ancak günümüzde, Pierre’in Haçlı seferinde anlatıldığı gibi başrol oynamadığı ve seferi gerçekten II. Urbanus’un organize ettiği çeşitli araştırmalarda ortaya konulmuştur. Harold Lamb bu gerçeği “geçtiğimiz yüzyıla kadar ilk Haçlı seferini telkin

⁹⁰ Lamb, *age*, s. 159; Heinrich von Sybel de Pierre’in bir süre sonra ayak takımının ve dilencilerin (ki bunların bir kralları da vardı) manevi lideri ve azizleri konumuna geldiğini ve kural tanımayan bu Tafur denen dilencilerin daha sonra yamyamlık yaptıklarını dile getirmektedir. Sybel, *age*, s. 30-31.

⁹¹ Marilyn Tyler Waggoner, *Relations of the Emperor Alexius with the First Crusaders*, University of Louisville, (Unpublished Master Thesis), USA 1948, s. 30-31.

⁹² Araştırma eserlerde Papa II. Sylvester, Papa VII. Gregorius ve Papa II. Urbanus’un Haçlı seferi ruhunu yansıtan faaliyetleri dile getirilmekle beraber yine de Urbanus’u meşhur çağrısını yapmaya Pierre’in teşvik etmiş olabileceği şüphesine yer verilmektedir. Jonathan Riley - Smith, “The Crusading Movement and Historians”, *The Oxford History of the Crusades*, (Ed. Jonathan Riley - Smith), Oxford University Press, New York 1999, s. 2; Örneğin Bkz. Kostick, *age*, s. 3; Denton, *agm*, s. 330-331; Charles R. Glasheen, “Provisioning Peter the Hermit: from Cologne to Constantinople, 1096”, *Logistics of Warfare in the Age of the Crusades*, (Ed. John H. Pryor), Ashgate Publishing Company 2006, s. 119.

⁹³ Denton, *agm*, s. 330.

⁹⁴ Holt, *age*, s. 16, 18; Asbridge, *age*, s. 32.

⁹⁵ Holt, *age*, s. 17, 19. Kaynaklar, Pierre’in vaazlarıyla pek çok kimse üzerinde etkili olduğunu kaydetmişlerse de bu vaazların içeriğine dair bilgi vermemişlerdir. Modern yazımın, elinde cennetten geldiğini söylediği bir mektupla vaaz verdiğini kaydettiği Pierre’in halka ne söyledikleriyle ilgili herhangi bir kayıt mevcut değildir. Vaazlarında Kudüs’te yaşananlara veya Tanrının kendisini görevlendirdiğine dair bir söyleminin olup olmadığını bilmemek de vaazlarının Urbanus’un çağrısında olduğu gibi kabul edilebilecek mesajlar içerdiğini tahmin edebiliriz. Goodsell, *age*, s. 32-33; Kostick, *age*, s. 3; Madden, *age*, s. 16; Oldenbourg, *age*, s. 79; Chappell, *age*, s. 45-46.

⁹⁶ Oldenbourg, *age*, s. 79; Örneğin Michaud, Pierre’den bahsederken onun “velilik gibi seçkin bir sığata sahip olduğunu” yazıyor. Michaud, *age*, s. 81.

edenin Münzevi Pierre olduğu zannediliyordu. Bugün ise kesin olarak bilmekteyiz ki, Pierre, ancak Urbanus'un Clermont'taki çağrılarında sonra bu konuda vaazlar vermeye başladı. Her ne kadar Münzevi, Haçlıların öncülerine liderlik etmişse de, durum böyledir. Bugün Urbanus'un Haçlı seferini planladığı, ilan ettiği ve Haçlıların Avrupa'da olduğu süre boyunca bunu idare ettiğini gösteren açık deliller mevcuttur"⁹⁷ sözleriyle çok güzel özetlemiştir. Sonraki satırlarda yazar,

*Yüzyıllar boyunca Haçlı seferinde bulunan gerçek kişilerin - Adsız, Raymond ve Fulcherius - kronikleri, Keşiş Pierre, Godefroi ve daha az abartılmış olmak kaydıyla Normandiyalı Robert hakkındaki efsanelerin gölgesinde kaldı. Oysa erken dönem hikâyelerde, Godefroi'in Haçlı seferi süresinde neredeyse hiçbir şey yapmadığı, Münzevi Pierre'in bilinmez kaderlerine yürüyen adamları üzerinde Varlıksız Walter'dan daha az kontrol sahibi olduğu, Uykucu Dük'ün, cesur savaşına rağmen, neredeyse her girişimde etkin rol oynayan kuzeni Flandre Kontu'ndan daha az hizmet verdiği açıkça görülmektedir.*⁹⁸

diyerek Haçlıların öncülerine liderlik eden Pierre'in tarihteki rolünün büyütülmesine de karşı çıkmaktadır. Dana C. Munro ise Pierre'in ilk haçlı seferinin organizatörü olduğuna dair inancın çoktan terk edildiğini, bu konudaki sorumluluğun Urbanus'a ait olduğunu söylerken;⁹⁹ bir başka yerde Pierre'in ilk haçlı seferinden önce asla Kudüs'te olmadığını, Haçlı seferini duyurması için Urbanus'u teşvik etmediğini, Clermont'ta konuşmadığını, vaazının birkaç ay ve Fransa'nın küçük bir kısmı ile sınırlı olduğunu ve hiçbir şekilde "haçlı seferinin doğrudan nedeni" olmadığını dile getirmektedir.¹⁰⁰ Aynı fikri destekleyen Jonathan Riley-Smith'e göre de papa, kendisini "seferin baş yaratıcısı", seferi de "kendisine ait bir şey" olarak görüyordu.¹⁰¹

⁹⁷ Lamb, *age*, s. 325.

⁹⁸ Lamb, *age*, s. 340; Harold Lamb'ı teyit eden Douglas O. Chappell de askerî vasfı bulunmayan Pierre'in, halkın seferinin iki ayrı grubuna komuta eden Gottschalk ve Kont Emicho'ya nisbetle daha az başarılı olduğunu düşünmektedir. Chappell, *age*, s. 50.

⁹⁹ Dana C. Munro, "The Speech of Pope Urban II at Clermont, 1095", *The American Historical Review*, XI / 2 - 1906, s. 231.

¹⁰⁰ Dana C. Munro, *Urban and the Crusaders*, The Department of History of the University of Pennsylvania, Philadelphia 1901, s. 19; William Denton da onun vaazlarının sınırlı bir alanda etkili olduğunu düşünmektedir. Denton, *agm*, s. 330.

¹⁰¹ Jonathan Riley-Smith, *Haçlılar Kimlerdi?*, Çev. Berna Kılınçer, Bileşim Yay., İstanbul 2005, s. 43; Cahen, *age*, s. 76; Harold Lamb, seferin mimarının Urbanus olduğunu şu şekilde ifade etmektedir: "Urbanus, mezar kitabesinde vurgulandığı ve bizzat Haçlıların yazdığı gibi, Haçlı seferinin tek mimarıdır. Zamanın kroniklerini okurken, bunu gözden kaçırmak olanaksızdır." Lamb, *age*, s. 325; Clermont, bir başlangıcı ifade etse de Haçlı seferi fikrinin (Kutsal Savaş) gelişmesinde Papa II. Sylvester ve özellikle Papa VII. Gregorius öncüdür. Ancak bu düşünceyi "kuvveden file çıkarmak" fırsatına II. Urbanus sahip olmuştur. Asbridge, *age*, s. 59; Altınay, *age*, s. 33; Aydın Usta, *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri*, s. 39; Kaleli, *age*, s. 76-77; Michaud, *age*, s. 44-45; Esq, *age*, s. 60.

Sonuç

Birinci Haçlı Seferi'nin görgü şahidi yazarlarına nispetle daha fazla bilgi kaynağına sahip olan Albertus'un sözlü geleneği de kullanması ve özellikle Antakya Destanı'na dayanarak Pierre L'Ermite'i Haçlı seferinin mimarı olarak sunması, Willermus örneğinde görüldüğü üzere hem kendinden sonraki tarih yazıcılarını hem de modern literatürü etkilemiştir. Kaynakların, ilgi çekici ve karizmatik bir karakter olduğu hususunda ittifak ettikleri Pierre L'Ermite'in, -yukarıda teferruatıyla ifade edildiği üzere- Albertus tarafından ilahi motifli bir hikâyeye Haçlı seferinin orijinine yerleştirilmesi, onu daha da mistik bir hale getirmiştir. Willermus'un katkıda bulunarak geliştirdiği bu hikâyeye, günümüz tarih yazımını da etkilemiş ve özellikle XIX. yüzyıl boyunca Pierre L'Ermite'in Haçlı seferinin mimarı olduğu tekrar edilemiştir.

Dolayısıyla Birinci Haçlı Seferi'nin muasır kaynaklarına yönelen araştırmacılarla Albertus, Willermus ve Anna Komnena'yı referans alanlar arasında çok ciddi farklılıklar meydana gelmekte ve Pierre'i muasır kaynaklar temelinde değerlendirenlerin anlatımı -mistik olaylardan arındırıldığı için- daha gerçeği ifade etmektedir. Yani modern tarih yazımındaki farklılıkların sebebi, temelde kimin referans alındığıyla ilgilidir. Ancak mistik Pierre L'Ermite karakterinin daha etkili / ilgili çekici bir şekilde kullanılmak istenmesi bazen gerçekliğin dışına çıkılmasına da neden olmaktadır. Nitekim bir kısım araştırmacının, Albertus, Willermus veya Anna Komnena'yı referans alarak başladıkları anlatımlarında bunlarla kifayet etmeyerek bunun da dışına çıktıkları görülmektedir ki bunun en bariz örneği de kuşkusuz, Pierre'in Clermont'ta papadan önce halka hitap etmesidir.

XIX. yüzyılda oluşan literatürde, Pierre L'Ermite'e dair yazılanların itimada layık olmadığı yapılan birçok yetkin araştırmada ortaya konmuş durumdadır. Zira Haçlı seferinde papayı ve kiliseyi bu kadar dışarıda tutmak ve Haçlı seferini sıradan bir keşişin faaliyet ve telkinlerinin ürünü olarak göstermek inandırıcı değildir. Dolayısıyla bu yazımın artık geçersiz olduğunu ve Pierre'in kendisine yakıştırılan konum ve etkiye kesinlikle sahip olmadığını rahatlıkla kabul edebiliriz. Ancak tüm delil ve mantıkî değerlendirmelere rağmen söz Haçlı seferinin orijinine geldiğinde araştırmacılar, yine de Pierre L'ermite ihtimalini zikretmeden geçmemektedirler.

Kaynaklar

- Albertus Aquensis (Albert of Aachen), *Historia Ierosolimitana (History of the Journey to Jerusalem)*, Tran. Susan B. Edgington, Oxford University Press, New York 2007.
- Altan, Ebru, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)*, TTK Ankara 2018, s.77.
- Altınay, Ahmet Refik, *Haçlılar (1095-1291)*, Haz. Güray Kırpık, Ötüken, İstanbul 2007.
- Anna Komnena, *Alexiad (Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexios Komnenos Dönemi'nin Tarihi, Malazgirt'in Sonrası)*, Çev. Bilge Umar, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996.
- Anonim *Haçlı Tarihi (Gesta Francorum et Aliorum Hierosolymitanorum)*, Çev. Ergin Ayan, Selenge Yay., İstanbul 2013.
- Anonim *Süryani Vakayinamesi (I. ve II. Haçlı Seferleri Vakayinamesi)*, Notlar: H. A. S. Triton, Türkçe Çev. Vedii İlmen, Yaba Yayınları, İstanbul 2005.
- Archer, T. A., *The Crusades the Story of the Latin Kingdom of Jerusalem*, G. P. Putnam's Sons, New York 1900.
- Arslan, İhsan - Süleyman Genç, "Albertus Aquensis'in Historia Ierosolimitana Adlı Eserine Göre I. Haçlı Seferi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, X / 51 – 2017, s.231-253.
- Asbridge, Thomas, *Haçlı Seferleri*, Çev. Ekin Duru, Say Yay., İstanbul 2014.
- Ayan, Ergin, "Fatımiler, Selçuklular ve Haçlılar Arasında Kudüs", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, II / 1 – 2019, s.1-12.
- Azîmî, *Azîmî Tarihi, Selçuklularla İlgili Bölümler (H. 430-538= 1038/39-1143/44)*, Metin, Çeviri, Notlar ve Açıklamalar: Ali Sevim, TTK, Ankara 2006.
- Blyth, Estelle, *Jerusalem and the Crusades*, T.C. & E.C. Jack, London 1913.
- Cahen, Claude, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, Çev. Mustafa Daş, Yeditepe Yay., İstanbul 2010.
- Chappell, Douglas O., *The "People's Crusade" as a Separate and Integral Element of the First Crusade*, (Unpublished Master Thesis), USA 2015.
- Chappell, Douglas O., "Leadership Style of Peter the Hermit During the First Crusade", University of the Cumberland, 2017, s.1-14.
- Charanis, Peter, "Byzantium, the West and the Origin of the First Crusade", *Byzantion*, XIX / 1949, s. 17-36.
- Cox, George W., *Haçlı Savaşları Tarihi*, Çev. İhsan Duru, Ark Yay., İstanbul 2018.
- Craig, Asa H., *Christian Persecutions*, M. H. Wiltzius Co., Milwaukee 1904.
- Demirkent, Işın, "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri", *Tarih Dergisi*, XXXV (Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Hatıra Sayısı), İstanbul 1994, s.65-78.
- Demirkent, Işın, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, TTK, Ankara 1996.
- Demirkent, Işın, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yay., İstanbul 2004.
- Denton, William, "The Crusades and the Papacy", *The Historians' History of the World*, VIII, (Ed. Williams, Henry Smith), Hooper & Jackson, London 1908, s.330-357.
- Duncalf, Frederic, "The Peasants' Crusade", *The American Historical Review*, XXVI / 3 – 1921, s.440-453.
- Edgar, John G., *The Crusades and the Crusaders*, Ticknor and Fields, Boston 1860.
- Edgington, Susan B., "Albert of Aachen", *The Crusades An Encyclopedia*, I, (Ed. Alan V. Murray), Oxford 2006, s.25-26.

- Erer, Râşid, *Türklere Karşı Haçlı Seferleri*, Kaknüs Yay., İstanbul 2002.
- Esq, James, *The History of Chivalry*, Harper & Brothers, New York 1839.
- Flori, Jean, "Peter the Hermit", *The Crusades An Encyclopedia*, I, (Ed. Alan V. Murray), Oxford 2006, s.946-948.
- Foulet, Alfred, "The Epic Cycle of the Crusades", *A History of the Crusades*, VI, The University of Wisconsin Press, Madison 1989, s.98-115.
- Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi -Kutsal Toprakları Kurtarmak-*, Çev. İlcan Bihter Barlas, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2009.
- Gibbon, Edward, *The Crusades (A.D. 1095-1261)*, London 1869.
- Glasheen, Charles R., "Provisioning Peter the Hermit: from Cologne to Constantinople, 1096", *Logistics of Warfare in the Age of the Crusades*, (Ed. John H. Pryor), Ashgate Publishing Company 2006, s.119-129.
- Goodsell, Daniel A., *Peter the Hermit A Story of Enthusiasm*, New York 1906.
- Guibert of Nogent, *The Deeds of God Through the Franks*, <http://pdfbooks.co.za/library/>, (Erişim Tarihi: 09.01.2019).
- Holt, P. M., *Haçlılar Çağı, 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakın Doğu*, Çev. Özden Arıkan, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2003.
- http://francoishardy.weebly.com/uploads/3/9/0/6/39064605/corpus_premi%C3%A8re_croisade_copie.pdf (Erişim Tarihi: 10.01.2019)
- Hutton, Barbara, *Heroes of the Crusades*, Griffith and Farran, London 1869.
- Ioannes Zonaras, *Tarihlerin Özeti*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008.
- İbnü'l-Esîr, *İslam Tarihi*, X, Çev. Abdülkerim Özeydin, Bahar Yay., İstanbul 1987.
- İbnü'l-Kalânîsî, *Zeylu Târîhi Dimaşk*, Tah. H.F. Amedroz, Leyden 1908.
- John, Simon, *Godfrey of Bouillon*, Routledge, New York 2018.
- Jones, J. Sydney, *The Crusades: Biographies*, Thomson Gale, USA 2005.
- Kaleli, Emrullah, "Haçlı Seferleri Zamanında Avrupa'da Antisemitizm (1096-1190)", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XIII / 1 - 2013, s.21-35.
- Kaleli, Emrullah, *Haçlı Seferleri Zamanında Bizans ve Batılılar (1096-1204)*, Gece Kitaplığı, Ankara 2017.
- Kaleli, Emrullah, "Haçlı Seferlerinde Yamyamlık Hadiseleri", *Turkish Studies - Historical Analysis*, XIV / 2 – 2019, s.217-231.
- Kırpık, Güray, *Doğunun ve Batının Gözünden Haçlı Seferleri*, Selenge Yay., İstanbul 2009.
- Koca, Salim, "Haçlı Seferleri Sebep ve Sonuçları Bakımından Nasıl Değerlendirilebilir?", *Akademik Bakış*, X / 20 – 2017, s.15-35.
- Kostick, Conor, *The Social Structure of the First Crusade*, Brill 2008, s.126-127.
- Kostick, Conor, *The Siege of Jerusalem Crusade and Conquest in 1099*, Continuum International Publishing Group, New York 2009.
- Lamb, Harold, *Haçlı Seferleri -Demir Adamlar ve Azizler-*, Çev. Gaye Yavuzcan, İlgi Kültür Sanat Yay., İstanbul 2010.
- Ludlow, James M., *The Age of the Crusades*, Charles Scribner's Sons, New York 1914, s.138.
- Maalouf, Amin, *Arapların Gözünden Haçlı Seferleri*, Çev. Ali Berktaş, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2007.
- Madden, Thomas F., *The Concise History of the Crusades*, Rowman & Littlefield, United Kingdom 2014.

- Michaud, J. F., *The History of the Crusades*, I, Eng. Tran. W. Robson, New York 1853.
- Michaud, J. F., *Haçlı Seferlerinin İlginç Olayları*, Haz. Güray Kırpık, Lotus Yay., Ankara 2011.
- Mills, Charles, *The History of the Crusades for the Recovery and Possession of the Holy Land*, I, London 1822.
- Mombert, J., *A Short History of the Crusades*, D. Appleton and Co., New York 1894.
- Morrisson, Cecile, *Haçlılar*, Çev. Nermin Acar, Dost Kitabevi, Ankara 2005.
- Munro, Dana C., *Urban and the Crusaders*, The Department of History of the University of Pennsylvania, Philadelphia 1901.
- Munro, Dana C., “The Speech Of Pope Urban II at Clermont, 1095”, *The American Historical Review*, XI / 2 – 1906, s.231-242.
- Müverrih Vardan, “Türk Fütuhât Tarihi (889-1269)”, Çev. Hrant D. Andreasyan, *Tarih Semineri Dergisi*, I / 2, İstanbul 1937, s.154-258.
- Nomiku, H. A., *Haçlı Seferleri*, Çev. Kriton Dinçmen, İletişim Yay., İstanbul 1997.
- Nuveyrî, *Nihâyetü'l-Ereb fî Funûni'l-Edeb*, XXVIII, Tah. Necîb Mustafa Fevvâz-Hikmet Kaşlı Fevvâz, Beyrut 2004.
- Oldenbourg, Zoe, *The Crusades*, Pantheon Books, New York 1966.
- Ordericus Vitalis, *The Ecclesiastical History of England and Normandy*, III, Tran. Thomas Forester, London 1853.
- Peirce, B. K., *The Recovery of Jerusalem*, Massachusetts Sabbath School Society, Boston 1851.
- Perdios, Stelios Vasilis, *Peter the Hermit: Straddling the Boundaries of Lordship, Millennialism, and Heresy*, Iowa State University (Unpublished Master Thesis), Iowa 2012.
- Peter Tudebodus, *Bir Tanığın Kaleminden Birinci Haçlı Seferi Kudüs'e Yolculuk*, Tercüme ve Notlar: Süleyman Genç, Kronik Kitap, İstanbul 2019
- Radulphus Cadomensis (Ralph of Caen), *The Gesta Tankredi of Ralph of Caen - A History of the Normans on the First Crusade*, Tran. Bernard S. Bachrach, David S. Bachrach, Hampshire 2005.
- Raimundus Aguilers, *Haçlılar Kudüs'te Bir Papazın Gözünden İlk Haçlı Seferi*, Yay. Haz. Süleyman Genç, Yeditepe Yay., İstanbul 2019.
- Riley, Jonathan - Smith, “The Crusading Movement and Historians”, *The Oxford History of the Crusades*, (Ed. Jonathan Riley-Smith), Oxford University Press, New York 1999, s.1-14.
- Riley, Jonathan - Smith, *Haçlılar Kimlerdi?*, Çev. Berna Kılınçer, Bileşim Yay., İstanbul 2005.
- Runciman, Steven, “The First Crusade: Clermont to Constantinople”, *A History of the Crusades*, I, The University of Wisconsin Press, Madison 1969, s.253-279.
- Runciman, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, I-II, Çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara 1992-1998.
- Sargent, G. E., *Sketches of the Crusades*, Henry James Tresidder, London 1860.
- Sıbt İbnü'l-Cevzî, *Mir'âtu'z-Zamân fî Tevârîhi'l-Âyân*, XIX, Tah. Muhammed Enes el-Hınn, Kamil Muhammed el-Harrat, Dârü'r-Risâleti'l-Âlemiyye, Beyrut 2013.
- Süryani Mihail, *Süryânî Patrik Mihail'in Vakâyinâmesi (1042-1195)*, Çev. Hrant D. Andreasyan, TTK'da Yayınlanmamış Nüsha 1944.
- Sybel, Heinrich von, *The History and Literature of Crusades*, Chapman and Hall, London 1861.
- Tyerman, Christopher, *The Crusades: A Very Short Introduction*, Oxford University Press, New York 2004.
- Usta, Aydın, *Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri –Müslüman-Haçlı Siyasi İttifakları-*, Yeditepe Yay., İstanbul 2008.

Usta, Aydın, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, Yeditepe Yay., İstanbul 2015.

Usta, Aydın, *Haçlı Hikâyeleri*, Yeditepe Yay., İstanbul 2017.

Various, *The Illustrated London Reading Book*, E-Book 11921, 2004.

Waggoner, Marilyn Tyler, *Relations of the Emperor Alexius with the First Crusaders*, University of Louisville, (Unpublished Master Thesis), USA 1948.

Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği –Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar- (I-VIII. Kitaplar), Haz. Ergin Ayan, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2016.

William of Malmesbury, *Chronicle of the Kings of England: From the Earliest Period to the Reign of King Stephen*, Tran. J. A. Giles, London 1847.

*Resim 1: Pierre L'Ermite, Haçlı seferini vaaz ediyor.*¹⁰²

¹⁰² Hutton, age, s. 9.

*Resim 2: Pierre L'Ermite, Haçlılara yol gösteriyor.*¹⁰³

*Resim 3: Pierre L'Ermite, Haçlı seferini vaaz ediyor.*¹⁰⁴

¹⁰³ http://francoishardy.weebly.com/uploads/3/9/0/6/39064605/corpus_premi%C3%A8re_croisade_copie.pdf
(Erişim Tarihi: 10.01.2019)

¹⁰⁴ Various, *The Illustrated London Reading Book*, E-Book 11921, 2004.